

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**8. SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS
KİTABINDA BİRİNCİ ELDEN KAYNAKLARA YER VERİLME
DURUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülden MERT

TOKAT

2022

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**8. SINIF T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS
KİTABINDA BİRİNCİ ELDEN KAYNAKLARA YER VERİLME
DURUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gül den MERT

Birinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fadime SEÇGİN

İkinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ER TUNA

TOKAT

2022

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Fadime SEÇGİN ve Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ER TUNA danışmanlıklarında hazırlamış olduğum “8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Birinci Elden Kaynaklara Yer Verilme Durumu” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

.../.../...

Gülden MERT

JÜRİ KABUL VE ONAY

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Güliden MERT tarafından hazırlanan **8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Birinci Elden Kaynaklara Yer Verilme Durumu** adlı çalışması .../.../2022 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

Üye :

.....

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisansa başladığım günden itibaren bana rehberlik ederek desteklerini esirgemeyen değerli tez danışmanlarım Dr. Öğr. Üyesi Fadime SEÇGİN' e ve Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ER TUNA' ya teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca maddi manevi olarak yanımda olan her daim sevgilerini esirgemeyen anneme, babama, babaanneme, abime, ablama ve kardeşime teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin başından sonuna kadar beni destekleyen, tecrübesiyle beni yönlendiren en büyük destekçim, yol arkadaşım olan sevgili eşim Gökhan MERT' e desteklerinden dolayı eşimin ailesine ve biricik oğlum Kemal Göktuğ MERT' e teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

8. SINIF T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS KİTABINDA BİRİNCİ ELDEN KAYNAKLARA YER VERİLME DURUMU

MERT, Gülden

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fadime SEÇGİN

İkinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ER TUNA

Ağustos 2022, xii + 70 sayfa

Bu araştırmada 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında birinci elden kaynakların kullanılma durumunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2021-2022 eğitim-öğretim yılında özel bir yayınevi tarafından hazırlanan 8. Sınıf T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelenmiştir. Araştırma tarama modelinde olan nitel bir araştırmadır. Araştırmada veriler doküman incelemesi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Doküman incelemesi yoluyla 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında birinci elden kaynaklara yer verilme düzeyi tespit edildikten sonra, birinci elden kaynak olan yazılı ve görsel dokümanların hangi türlerine yer verildiği, ünitelere dağılımı, işlevi ve anlaşılabilirliği belirlenmeye çalışılmış; elde edilen bu veriler ışığında değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan ‘8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Verilen Birincil Kaynak Tespit Formu, Görsel Kanıt Analiz Formu ve Yazılı Kanıt Analiz Formu’ kullanılarak elde edilmiştir. Bulgular sonucunda kitapta kullanılan birinci elden kaynakların genel olarak aynı türde olduğu tespit edilmiştir. Kitabın genelinde ünitelerde birinci elden kaynakların eşit şekilde dağılımının olmadığı görülmüştür. Ünitelerde birincil elden kaynak olan görsel ve yazılı doküman türlerinden görsel dokümanlara daha çok yer verilirken yazılı dokümanların daha sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan birincil kaynakların bazılarının konuyla ilişkili olmadığı, anlaşılabilirlik düzeyinin ise yeterli olmadığı ve ilgili kaynakların yerinde kullanılmadığı belirlenmiştir. Ayrıca kitapta yer alan birinci elden görsel ve yazılı kaynakların işlevsel

olarak kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü birinci elden kaynak kullanımı öğrencilerin tarihsel bilgiye kendilerinin ulaşmasını, kanıtlar üzerinde çalışarak-analizlerde bulunarak bilgi üretmelerini sağlar. Böylece tarihçi becerilerinin öğrencilerde gelişmesine katkı sağlar. Sonuç olarak, etkili öğrenmenin gerçekleşebilmesi için son derece önemli olan birincil kaynak kullanımına 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yeterince yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kitapta yer verilen birinci elden kaynakların bazılarının ilgili konunun öğrenilmesinde yeterince etkili olamayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnkılâp Tarihi, Sosyal Bilgiler, Doküman, Kaynak, Birinci elden kaynak.

ABSTRACT

THE IDEA OF INCLUDING PRIMARY SOURCES IN THE 8TH GRADE T.R. THE HISTORY OF THE REVOLUTIONARY AND THE ATATÜRKISM COURSE BOOK

MERT, Gülden

MA, Social Studies Education Department

Thesis advisor: Dr. Öğr. Üyesi Fadime SEÇGİN

Second Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ER TUNA

August 2022, xii + 70 pages

In this research, it is aimed to reveal the use of primary sources that are included in the 8th Grade The History of the Revolutionary and Atatürkism course book. For this purpose, the 8th Grade The History of the Revolutionary and Atatürkism course book prepared by a private publishing house in the 2021-2022 academic year was examined. In the research, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. The study was designed in a qualitative research design using the document analysis method. After determining the level of including primary sources in the 8th Grade The History of the Revolutionary and Atatürkism course book through document analysis, it was tried to determine which types of written and visual documents that are primary sources were included, their distribution to units, their function and intelligibility; evaluations were made in the light of these data obtained. The data in the research were obtained by using the 'Primary Source Detection Chart Included in the 8th Grade The History of the Revolutionary and Atatürkism course book' prepared by the researcher. According to the results of the research, it has been determined that the primary sources used in the book are generally of the same type. Throughout the book, it has been observed that there is no equal distribution of primary sources in the units. It has been determined that the visual documents, which are the primary source of visual and written documents, are given more space in the units, while the written documents

are more limited. It has been determined that some of the primary sources used are not related to the relevant subject, the level of intelligibility is not sufficient and the relevant sources are not used appropriately. As a result, it has been concluded that the use of primary sources, which is extremely important for effective learning, is not sufficiently included in the 8th Grade The History of the Revolutionary and Atatürkism course book. In addition, it has been concluded that some of the primary sources included in the book may not be effective enough in learning the relevant subject.

Keywords: Revolution, Social Studies, Document, Source, Primary source.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLO LİSTESİ.....	x
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	2
Önem.....	2
Sayıtlılar	2
Sınırlılıklar	3
Tanımlar	3
BÖLÜM II	4
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
Tarih Öğretimi.....	4
Tarih Öğretiminde Kaynak Kullanımı	5
Tarih Öğretiminde Kullanılan Kaynak Türleri	6
Tarih Öğretiminde Kaynakların Sınıflandırılması	9
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Amacı ve Önemi.....	11
Bir Öğretim Materyali Olarak Ders Kitapları	12

İlgili çalışmalar.....	14
BÖLÜM III.....	17
YÖNTEM	17
Araştırma Modeli	17
Çalışma Grubu	18
Veri Toplama Araçları	18
Veri Toplama Süreci	18
Verilerin Analizi.....	19
BÖLÜM IV	20
BULGULAR VE YORUMLAR	20
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	20
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	21
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	28
Görsel Kaynakların Anlaşılabilirlik Düzeyi.....	29
Yazılı Kaynakların Anlaşılabilirlik Düzeyi.....	48
BÖLÜM V	56
TARTIŞMA VE SONUÇ	56
BÖLÜM VI.....	59
ÖNERİLER.....	59
KAYNAKÇA.....	61
EKLER.....	67
Ek 1: 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Verilen Birincil Kaynak Tespit Formu	67
Ek 2: Görsel Kanıt Analiz Formu	68
Ek 3: Yazılı Kanıt Analiz Formu	69
Ek 4: ÖZGEÇMİŞ.....	Error! Bookmark not defined.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı'nda Yer Alan Birincil Kaynakların Türleri ve Sıklığı	20
Tablo 2. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Alan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynakların Ünitelere Göre Dağılımı	21
Tablo 3. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 1. Ünite' de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar	22
Tablo 4. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 2. Ünite' de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar.....	23
Tablo 5. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 3. Ünite' de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar.....	24
Tablo 6. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 4. Ünite' de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar.....	25
Tablo 7. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 5. Ünite' de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar.....	26
Tablo 8. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 6. Ünite' de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar.....	27
Tablo 9. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 7. Ünite' de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar.....	28
Tablo 10. Görsel Kanıt Analiz Formuna Göre Anlaşılabilirlik Düzeyi.....	29
Tablo 11. Yazılı Kanıt Analiz Formuna Göre Anlaşılabilirlik Düzeyi.....	48

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1. Bir Kahraman Doğuyor Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 26).....	30
Fotoğraf 2. Bir Kahraman Doğuyor Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 27).....	30
Fotoğraf 3 Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 33 soldaki, 37 sağdaki)	31
Fotoğraf 4. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 36)	32
Fotoğraf 5. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 43)	33
Fotoğraf 6. Milli Uyanış Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 59)	34
Fotoğraf 7. Milli Uyanış Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 67)	35
Fotoğraf 8. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 73)	36
Fotoğraf 9. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 75)	36
Fotoğraf 10. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 77)	37
Fotoğraf 11. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 79)	38
Fotoğraf 12. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 91)	38
Fotoğraf 13. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 97)	39
Fotoğraf 14. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 97)	40
Fotoğraf 15. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 100)	40

Fotoğraf 16. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 104).....	41
Fotoğraf 17. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 114).....	42
Fotoğraf 18. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 121).....	42
Fotoğraf 19. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 132).....	43
Fotoğraf 20. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 141).....	43
Fotoğraf 21. Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 143).....	44
Fotoğraf 22. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 144).....	45
Fotoğraf 23. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 148).....	45
Fotoğraf 24. Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 158).....	46
Fotoğraf 25. Demokratikleşme Çabaları Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 167).....	47
Fotoğraf 26. Demokratikleşme Çabaları Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 169-170)	47
Fotoğraf 27. Bir Kahraman Doğuyor Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 21).....	49
Fotoğraf 28. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 44)	49
Fotoğraf 29. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 83).....	50
Fotoğraf 30. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 88).....	51
Fotoğraf 31. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 126).....	52
Fotoğraf 32. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 146).....	53
Fotoğraf 33. Demokratikleşme Çabaları Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 176).....	54
Fotoğraf 34. Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 195)	55

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, araştırmanın alt problemlerine, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, varsayımlara, sınırlılıklarına, tanımlarına ve kısaltmalara yer verilmiştir.

Problem

Günümüzde hızla gelişen teknolojiye bağlı olarak bilgi çeşitliliğinde de hızlı bir artış olduğu görülmektedir. Bu bilgi çeşitliliğinde öğretim programlarında da belirtildiği gibi öğrencinin birincil ve ikincil kanıtları analiz etme, yorumlama, değerlendirme becerileri yapılandırmacı yaklaşım açısından da önemli olduğu görülmektedir. Bu açıdan birinci elden kaynakların doğrudan gerçeğin bilgisini vermede, geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmada son derece önemli görülmektedir. Birinci el yazılı ve görsel kaynaklar doğrudan güvenilir bilgi kaynağı olmanın yanı sıra öğrenmenin kalıcılığını sağlama açısından da büyük bir öneme sahiptir.

Temel kaynak olarak nitelendirilen ders kitapları eğitimin amaçlarını gerçekleştirmede son derece önemli olduğu görülmektedir. Ders kitapları toplumun ihtiyaçlarına, yenilenen eğitim programına, sosyal ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişim göstermektedir. Bu bağlamda MEB (2018) T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programının genel amaçlarında da belirtildiği gibi öğrencilerde tarihsel becerilerin geliştirilmesinde, kanıta dayalı çıkarım yapmada birincil kaynakların önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan ders kitaplarında birincil kaynakların kullanımının gerekli ve önemli olduğu görülmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada birincil kaynakların ders kitaplarında yer alma durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın problemi 8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında birinci elden kaynaklara (yazılı ve görsel dokümanlar) yer verilme durumu nedir?

Alt Problemler:

1. 8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında birinci elden kaynakların yer alma durumu ne düzeydedir?
2. 8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer verilen birinci elden kaynaklardan yazılı ve görsel unsurların ünitelere göre dağılımı nasıldır?
3. 8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında kullanılmış olan birinci elden kaynaklardan yazılı ve görsel unsurların anlaşılabilirliği ne düzeydedir?

Amaç

Bu araştırmada 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında birinci elden kaynakların kullanılma durumunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde birinci elden kaynaklardan yazılı ve görsel dokümanların hangi türlerine yer verildiği, ünitelere dağılımı, işlevi ve anlaşılabilirliği belirlenmeye çalışılmıştır.

Önem

Eğitimde birincil kaynakların kullanımı etkili öğrenmenin gerçekleşmesinde önemli derece etkin rol oynamaktadır (MEB, 2018). Bu çalışmada 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında birincil kaynakların kullanım durumu, ünitelere dağılımı, hangi türlere yer verildiği, anlaşılır olup olmadıkları ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Buradan hareketle 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının birincil kaynak kullanımı açısından ne düzeyde olduğunun ortaya konulması, özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerini bilgilendirici ve onlara yol gösterici olması açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

Sayıtlar

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan Ek 1’ de gösterilen 8. Sınıf T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Verilen Birincil Kaynak Tespit Formu’ nun tüm yazılı ve görsel birinci elden kaynakları belirlemede yeterli olduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı kararı ile 2021-2022 eğitim-öğretim yılında okutulan Bir-Yay Yayınevi'ne ait 8. Sınıf İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı ile sınırlıdır.

Tanımlar

İnkılâp: Toplumsal düzeni ve yapıyı daha üst düzeye çıkarmak için yapılan köklü değişiklikler, reformlar, iyileşme çalışmaları, devrim yapılmasıdır (TDK, 2011).

Doküman: Tarihsel süreci aydınlatması bakımından dokümanlar önem arz etmektedir (Baş, Akturan, 2008, s.117).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tarih Öğretimi

Tarih, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde kaynaklara dayalı olacak şekilde geçmişte yaşanmış olayları yer, zaman ve kişileri inceleyen bilim dalıdır (Köstüklü, 2006, s.12). Yalnızca geçmişin tarihi vardır. Şimdiki zaman sonuçlarını ortaya koyduğu yani geçmiş olduğu zaman tarih için var olmaktadır (Yediyıldız, 2014, s.5). Tarihi geçmişle kurulan ilişki oluşturmaktadır (Safran, 2014, s.21). Diğer taraftan tarih, kanıtlara dayalı olarak geçmişten günümüze değerli bulduğumuz yaşanan her şeyi içinde bulunduğumuz zamanda tekrar oluşturmak şeklinde tanımlanabilir (Demircioğlu, 2017, s.273). Geçmişe ait ham maddeler tarihsel kaynaklardır. Tarihçi tarafından işlenmemiş bu veriler geçmişle doğrudan ilgili resmi belge ya da belgelere yansımaya efsane, mit, masal gibi edebi türleri yahut fotoğraf, sinema vb. sanat eseri şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Özbaş, 2010).

Ülkemizdeki okullarda 19.yüzyılın yarısında başlayan tarih öğretimi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar devam etmiştir (Merey, 2014, s.34). Tarih öğretiminde öğrencilerde tarihçi becerilerinin kazandırılması gerektiği görüşü hakim olmakla beraber tarih derslerinde pedagojik tarih ile bilimsel tarih birbirinden bağımsız değildir (Ata, 2002). Tarih öğretiminin birinci amacı öğrencinin kafasına geleneğe dayanan bilgiler sokmak, öğrenciyi tahlilci, tümevarımcı ve objektif bir düşünce yapısına alıştırmak ve öğrencinin içinde bulunduğu topluma göre yerini belirlemesi ile bu toplumun geçmişe uzandığını anlamasını sağlamaktır (Dance, 1969, s.65). Tarih öğretimi ahlak ve hukuk eğitime hizmet etmekle beraber tarih öğretimiyle öğrencilerin kişilik gelişimi, sosyalleşmesi ve vatandaşlık eğitimi amaçlanmaktadır. Sosyal Bilgiler eğitimi programının tarih kısmını ulusal tarihin önemli olayları kapsamaktadır. Böylece öğrencilerin ulusal kimlik, kültürel miras ve Türk toplum değerlerinin farkına varmaları amaçlanmaktadır (Dilek, 2007, s.38). Tarih anlayışında sorgulama becerileri, mantıksal düşünme ve düş gücü, tarihsel dil gelişimi, kanıt ve belgelere dayalı bilgiyi yapılandırma, yorum yaparak ürün ortaya koyma becerileri anlayışı gün geçtikçe önem kazanıldığı vurgulanmaktadır (Özdemir, 2014). Dünyada ve

ülkemizde tarih öğretiminde sözlü, yazılı ya da görsel kaynakların kullanılması gerektiği konusunda tarih eğitimcileri çoğunlukla hemfikir olduğu görülmektedir (Köksal, 2014). Özellikle T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde geçen tarih metodolojisine dair kavramlar (kanıt, sebep-sonuç, süreklilik-değişim, benzerlik-farklılık gibi) ile dersin içeriğine özgü kavramları (Tekalif-i Milliye, Kuva-yı Milliye, milli egemenlik, tam bağımsızlık, cumhuriyet, demokrasi, meclis, insan hakları gibi) öğrencilerin öğrenmelerine ve bu kavramları doğru kullanmalarına öğretmenlerin dikkat etmesi gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2018).

Collingwood (2005, s.119), bilimde soru ve kanıtın birbiriyle bağlantılı olduğunu ve sorumuzu cevaplayan her türlü şeyin kanıt olduğunu ifade etmektedir. Tarihe tanıklık kanıtlarla teyit ediliyorsa onu kabul edişimiz artık kanıta dayalı bir şeyin kabulü yani tarihsel bilgidir (Collingwood, 2005, s.92). 2004 yılında yenilenen öğretim programı yapılandırmacı anlayışı, aktif öğrenmeyi, beceri gelişimini ve öğrenme-öğretme sürecinde kaynak kullanımı ön plana çıkarak öğrencilerin bilgiyi inşa etmesinde kaynak kullanımının önemli olduğu benimsenmektedir. Buradan hareketle tarih öğretiminde tarihsel kanıtların kullanımının önemli ve gerekli olduğu görülmektedir (Akbaba, 2003). Tarihsel gerçeği öğrencilerin keşfederek öğrenmelerini kanıtların tarih öğretiminde kullanılmasının sağladığı belirtilmektedir (Safran, 2006, s.51).

Tarih Öğretiminde Kaynak Kullanımı

Tarihsel olaylar tarihte yaşanmış olayları doğru anlamamızı sağlayan bütün malzemeleri barındıran kaynaklara başvurulmadan öğrenilemez (Biçer, 2008, s.27). Kaynak tarihe ait bilgiler veren maddelerdir (Togan, 1985, s.36). Bilginin kendisi demek olan hayatın doğal bir parçası olan her türlü kalıntı kesin ve vasıtasız bilgi veren kaynak olmaktadır (Baykara, 1999, s.44). Geçmişten günümüze kadar olan süreçte insan etkinliklerini gösteren kaynaklar bugüne ulaşmış her şeydir (Güler, 2005, s.65). Kaynak tarihi bilgi veren malzemedir. Ana kaynak ise doğrudan tarihi olayı gören, aynı çağdaki eserler ya da o çağda yaşayanların verdiği bilgilerdir. Ana kaynak doğrudan bilgi vermesi bakımından önemlidir. Ana kaynağı yazılı kitaplar ile hatıratlar, seyahatler, kitabeler, sikkeler, arkeolojik malzeme ve sanat eserleri oluşturmaktadır (Çandarlıoğlu, 2003, s.52). Geçmiş aydınlatmak için tarihçinin yararlandığı her türlü

eser ve yazılı kaynak belge niteliğindedir (Biçer, 2008, s.27). Tarihçilerin kaynak seçimini kanıt elde etmek ve kanıtları birbiriyle ilişkilendirmek etkilemektedir. Kanıta dayalı tarihsel yorumlama müze sergisi, görsel ve dramatik sunumlar ile yapılabilir (Cooper, 2016, s.122). Geçmişte yaşanmış olaylardan ve insan faaliyetlerinden geriye kalan izler tarihi kaynakları meydana getirir. Tarihçi ise geçmişini yeniden inşa ederken bu izleri takip eder (Acun, 2011, s.149). Her bilgi veren malzeme kaynak değildir fakat tarihi bilgi veren malzeme kaynaktır (Biçer, 2008, s.70; Kütükoğlu, 2007, s.17). Tarihi bir olgu ile ilgili bilgi veren, bilgiye dönüşebilen esin kaynağı soyut ve somut olan her şey kaynaktır (Sakal, 2011, s.68). Yazılı ve sözlü dil, coğrafi yüzey şekillerinin durumu ve insan yapımı maddi kalıntılar, güzel sanatlar ile fotoğraf ve filmler tarihsel kaynakları oluşturan bulgulardır (Tosh, 1997, s.31). Kaynaklar, tarihte yaşanmış bütün olayları doğru olarak anlamaya yarayan bütün malzemelerden oluşmaktadır (Biçer, 2008, s.70). İnceleme alanımız ile ilgili her türlü vasıtasız doğrudan ve açık bilgi kaynağı oluşturmaktadır (Baykara, 1999, s.40). Bir malzemenin kaynak olarak gösterilebilmesi için döneminde meydana getirilmiş, dönemine yakın bir zamanda ya da dönemin kaynaklarından yararlanılarak oluşturulmuş olması gerekir (Kütükoğlu, 2007, s.17). İlgili kaynaklara başvurulmadan tarihsel olaylar öğrenilemez (Biçer, 2008, s.70). Gözlem ve deney imkânı tanımayan olay ve olguların geride bıraktığı kalıntılar tarihi bilginin nesnesi (malzemesi) belgeleridir. Bilgiye muhtaç olan herkes tarihi bilginin öznesidir (Safran, 2006, s.35-36). Tarih araştırmacısının konuyu bize doğrudan anlatabilmesi için kesinlikle kaynaklara yönelmesi gerekmektedir (Baykara, 1999, s.40).

Tarih Öğretiminde Kullanılan Kaynak Türleri

Tarihçi tarih yazımında birincil ve ikincil kaynak olmak üzere iki tip kaynak kullanmaktadır. Bahsi geçen döneme ait kaynaklar birincil kaynağı bu kaynaklara dayanarak hazırlanmış telif eserler ise ikincil kaynağı oluşturmaktadır (Ata, 2002). Tarihi kaynaklar birinci elden ve ikinci elden kaynaklar şeklinde iki bölümde incelenir (Biçer, 2008, s.70). Kullanım amaçlarına göre kaynaklara yüklenen değere bağlı olarak birinci elden ya da ikinci elden kaynak şeklinde ifade edilmektedir. Günlükler, fotoğraflar, yeminli yazılı ifadeler, yazıtlar, vasiyetnameler vb. birinci elden kaynakları; tarihçilerin oluşturdukları ikinci elden kaynakları; üçüncü elden kaynakları ise ders kitapları oluşturmaktadır (Kızıl, 2018). Birincil kaynak niteliği taşıyan belgeye dayalı

bulgular kişilerin yaşamları hakkında bilgiler edinebileceğimiz kişiler veya olaylara yakın kişiler tarafından yazıya geçirilmiş dokümanlardır (Stradling, 2003). Tarihsel olaylar yaşanırken doğal olan ortaya çıkan ve bilinçli olarak oluşturulan iki tür veri ortaya çıkar. Bu iki veri kaynağı döneminde oluşturulan orijinal ve birinci elden kaynaklardır (Acun, 2011, s.121). Birinci el kaynakları öğrencilere sunması açısından önemli olan müzeler ayrıca öğrencilerin birinci el materyallerden bilgi toplayarak nesneleri yorumlamasına olanak sağlamaktadır (Ata, 2002). Olayın geçtiği dönemde oluşturulmuş her türlü malzeme, tarih araştırmalarında son derece önemli ve değerli olan birincil kaynaklardır (Biçer, 2008, s.70). Temel özelliği gereği doğrudan oluşan kaynak dolaylı oluşan bilgilere göre daha kıymetlidirler (Baykara, 1999, s.40). Birinci elden kaynak ana kaynağın olmadığı durumlarda ana kaynak yerine geçer. Bilgilerini bir ana kaynak göstererek veren eserler birinci elden kaynağı oluşturmaktadır (Çandarlıoğlu, 2003, s.50). Yaşananların içinde bulunan ya da tanıklık eden kişilerin eserleri, devletin resmi evrakları, anıtlar, devlet adına bastırılan paralar birinci elden kaynaklardır (Biçer, 2008, s.70). Birinci gruba giren ana kaynak tarih araştırmalarında çok önemli ve değerlidir. Devletin resmi evrakı ile bir olayı bizzat yaşamış ya da olaya tanıklık etmiş kişilerin yazmış oldukları eser veya kazandıkları bir zafer sonrasında onun anısına dikilen bir abide, kitabe, yazıt bu tür kaynakları oluşturmaktadır (Kütükoğlu, 2007, s.17). Birincil kaynaklarla doğrudan karşılaşan öğrenciler; eleştirel düşünme, soru sorma, olayları yorumlama, mantıklı açıklama ve çıkarımlar yapma becerilerini geliştirdiği gibi çok değişik yaklaşımları görebilmelerini sağlamaktadır (Ata, 2002).

İkinci elden kaynaklar, birinci elden kaynaktan yararlanılarak oluşturulan kaynaklara denir (Biçer, 2008, s.70). Birincilerin bulunmadığı durumlarda ana kaynaktan yararlanılarak oluşturulan ikinci grup kaynaklar önemli birinci elden kaynak olarak kabul edilirler. Ana kaynakla birlikte birincil kaynakların bulunmaması halinde ana kaynaklardan yararlanılarak oluşturulan ikincil kaynakların önemi artmaktadır (Kütükoğlu, 2007, s.17). Birinci elden kaynağın ya da ana kaynağın olmadığı durumlarda önem kazanan ikinci elden kaynaklar bilgilerini birinci elden kaynaklara dayandırarak oluştururlar (Çandarlıoğlu, 2003, s.52). Olay yerinde olayın gerçekleşmesi sırasında hazır bulunmayan kişi ikincil kaynağı oluşturan kişidir (Biçer, 2008, s.72). Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programının genel

amaçlarında birincil ve ikincil kaynaklarda yer alan kanıtları belirleme, analiz etme, yorumlama ve değerlendirmeyi içeren tarihe özgü yeterlilik ve becerileri geliştirmeleri, edindikleri bilgilerin doğruluğunu ve geçerliliğini sorgulayarak kanıt ile desteklenen çıkarımlarda bulunmaları belirtilmektedir (MEB, 2018).

Doğrudan ve aracısız bilgi özelliği taşıyan kaynaklar hem çok yönlü ve çeşitli olabilmektedirler (Baykara, 1999, s.40). Öğrencilerin değişik bakış açılarını görebilmeleri birden çok kaynak kullanımı ile mümkün olmaktadır (Köymen, 2003, s.74). Tarih araştırmasında kullanılacak kaynaklar farklı, çeşitli ve birbirini destekleyici ya da karşıt fikirli olması hem gerekli hem de gerçek bilgiye ulaşılması bakımından önem arz etmektedir (Sakal, 2011, s.69). Geçmişin bilgisi doğrudan yazmalar, vergi defterleri, fermanlar, mahkeme tutanakları, bakanlar kurulu kararları vb. kayıtlardan okunabilir (Danacıoğlu, 2001, s.74). Kapsamlı ve zengin bir çıkarım yapılması için yazılı ve görsel dokümanların incelenmesi gerekmektedir (Baş ve Akturan, 2008, s.21). Dokümanlar kişiler, kültürler ve topluluklar hakkında önemli bilgiler içermektedir (Baş ve Akturan, 2008, s. 117). Dokümanlar; konuşma, günlük, mektup, rapor, fotoğraf, çizim, hatıra ve haritalardan oluşmaktadır. Bu görsel ya da yazılı dokümanlar geçmişe tanıklık etmiş ya da geçmişi bizzat yaşamış kişiler tarafından oluşturulmuştur (Ata, 2002). Dünyayı daha iyi tanıma arzusu haritaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Haritalar ile insanlar hem yeryüzü hem de bilmedikleri yerler hakkında bilgi sahibi olmuşlardır (Sever, 2016, s.6). Bir bölgenin değişimi çeşitli dönemlere ait haritaların incelenmesi ile belirlenebilir (Danacıoğlu, 2001, s.67). Herkesin bildiği bir şey vardır ki o da ‘Tarihin metinlerle yazıldığını’ söylemektir (Yediyıldız, 2014, s.17). Başından itibaren yazılarak kayda geçen eserlere yazılı kaynaklar denir (Biçer, 2008, s.77). Yakın ve gizli geçmişin tarihini sözlü kaynaklarla yazılan tarih oluşturmaktadır (Yediyıldız, 2014, s.17). Kaynağı belli olan ya da belli olmayan ancak dilden dile aktararak günümüze ulaşan tarihi şiir, hikaye, destan, efsane, menkıbeler gibi sonradan yazılı olarak ifade edilmiş sözlü kaynaklardır (Kütükoğlu, 2007, s.18). Bilgilerin kısıtlı olduğu durumlarda destanlar kaynak yerine geçmektedir (Baykara, 1999, s.46). Arşiv malzemesi denildiğinde günümüzde yazıl kaynakların dışında fotoğraf, çizim, resim, görüntü ve ses kaydı gibi malzemeler akla gelmektedir (Biçer, 2008). Diplomatik kaynaklar (resmi mektup, kanun vb.), nakli kaynaklar (hikaye, kronik vb.) alt gruplar ile epigrafik kaynaklar (kitabeler) şeklindedir (Yediyıldız, 2014, s.20). Kütüphane malzemesi içinde

yer alan devrinde kaleme alınan kaynak eserler şecere, seyahatnameler, vekayinameler, otobiyografiler, biyografiler, hatıralar, süreli yayınlar, takvim ve yıllıklar gibi birkaç grupta incelenebilir (Kütükoğlu, 2007, s.22-26). Sözlü, yazılı, kalıntılar olarak kaynaklar önceki devirlere ait iken günlük hayatta yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte artık teyp ve video bantlar, dokümanlar, filmler, CD Romlar gibi bir takım malzemenin de yakın geçmiş üzerinde inceleme yapacaklar için kaynaklar arasına alınması gerekmektedir (Kütükoğlu, 2007, s.18). Kendi döneminde yapılmış ya da hazırlanmış olan plan ve haritalar çizili arşiv malzemeleri içinde yer almaktadır (Biçer, 2008, s.78). Olaylara tanık olanların gözlemlerini saklayan, görüntü ve seslerini yakalayan ya da dönemin şartlarını listeleyen; taş, tahta, metal üzerine kazılmış, kağıt üzerine yazılmış ya da film, ses kaydı içeren belgeler daima zamanını anlatan belgelerdir (Özsoy, 2000, s.38). Özellikle günümüzde büyük önem kazanan resim ve fotoğraflar, dokümanter filmler ve video bantlar, sesli arşiv malzemeleri türünden kayıtlara heykeltıraş ve ressamın kendi zamanlarında yaşanan olay ya da durumlarda rol oynayan kişileri tasvir etmesiyle oluşturdukları eserlere fotoğraf ve filmler de eklenebilir (Biçer, 2008, s.79). Değerlendirilmesi gereken önemli görsel kaynaklardan biri de dönemin sanat anlayışıyla sanatçıları tarafından sanat aracılığıyla yapılan topluma verilmek istenen mesajı belirleyen eserlerdir (Acun, 2011, s.142-143). Resimler; yağlı boya, sulu boya ya da karakalem çalışmalarından hangisiyle yapılmış olursa olsun yazılı kaynaklarda bulunmayan birçok özelliği yansıtabilecek kaynaklardır. Kültür tarihi açısından askeri önemi yanında bir savaş veya talime ait silahların ve resmi kıyafetlerin varlığının önemi büyüktür (Kütükoğlu, 2007, s.22). Milli Mücadele ve Atatürk dönemi tarih araştırmalarında sık kullanılmayan fotoğraflar genellikle metni desteklemek için kullanılırken bilgi üretmek için pek kullanılmamaktadır (Acun, 2011, s.139).

Tarih Öğretiminde Kaynakların Sınıflandırılması

Kaynaklar; kapsadığı bilginin değeri, bilginin kaynağının ya da bilgiyi oluşturan malzemenin türüne göre sınıflandırılmaktadır (Biçer, 2008, s.70). Kaynakların çok farklı tasnifleri yapılmaktadır. Örneğin Kütükoğlu (2007) kaynakları üç başlık altında incelemektedir.

- Sözlü Kaynaklar

- Yazılı, Çizili, Sesli ve Görsel Kaynaklar
- Müzelik Malzeme

Acun (2011, s.128) kaynak çeşitlerini üç grupta sınıflandırmaktadır. Bunlar;

- Yazılı kaynaklar; her türlü yazılı belgedir.
- Görsel kaynaklar; iki boyutlu (film, fotoğraf, resim) ile üç boyutlu (müze eşyalar, her türlü eşya, heykel) nesnelerdir.
- Sözlü kaynaklar; hikaye, destan, şiir, sözlü kayıtlar ve fıkra vb.

Amerikan Kongre Kütüphanesi (Ata, 2002), kaynak türlerini altı grupta sınıflandırmaktadır. Bunlar;

- Nesne Kaynakları: Buluntular, aletler, silahlar, icatlar, üniformalar, modalar, mezar taşları.
- İmaj Kaynakları: Fotoğraflar, filmler, videolar, güzel sanatlar.
- İşitsel Kaynaklar: Sözlü tarih kayıtları, görüşme kayıtları, müzik kayıtları.
- İstatistik Kaynakları: Nüfus verileri, haritalar, mimari çizimler gibi.
- Metin Kaynaklar: Gazeteler, mektuplar, tarihsel yemek kitapları, reklamlar, günlükler, bilinen tarihsel dokümanların orijinal metinleri.
- Halk Kaynakları: Aile fotoğrafları, atadan kalma aletler ve malzemeler, giysiler.

Bu araştırmada birinci elden kaynaklar, Acun (2011) de belirtildiği gibi yazılı kaynaklar ve görsel kaynaklar olmak üzere iki grupta ele alınmıştır.

Kanıtların tarih derslerinde kullanılmasından sonra oluşan farkındalık özellikle sosyal bilgiler öğretim sürecinde kullanılmasını gündeme getirmiştir (Şekerci ve Kabapınar, 2019). Farklı dokümanlarla karşılaşan öğrenciler farklı bakış açılarını kavradıkları gibi kendi açılarından değerlendirme yapmalarına da olanak sağlamaktadır (Dönmez ve Altıkulaç, 2014). Geçmişin keşfinde tarih için kanıtlar son derece önemlidir. Belge ve kalıntıları tarihçilerin işlemesiyle de deliller meydana gelir (Dilek, 2007, s.77). Eğitim ve öğretimin yardımcı temel unsurlarını fotoğraf, resim, gravür, karikatür, minyatür, şema, grafik, plan ve haritalar oluşturmaktadır (Demircioğlu, 2016, s.585). Kitap, dergi, gazete ve broşürler basılı eğitim araçlarıdır (Akdağ ve Meydan, 2014, s.162). Bugünün temel enformasyon kaynaklarından biri de gazetelerdir.

Gazeteler bu yönüyle hem bugünü hem de geçmişi kavramamızı sağlayan kanallardan biridir (Danacıoğlu, 2001, s.55). Fotoğraf, resim, çizgi roman tarihin görsel olarak algılanmasını sağlayan araçlardan bazılarıdır. Yazılı metinler gibi görsel metinlerinde okunması ve ne olduğunun anlaşılması gerekmektedir (Köymen, 2003, s.100). Fotoğraf bize değişik dönemlerdeki toplumsal eğilimleri göstermekle beraber teknolojiye, ulaşım, mimari, sanat ve savaş alanlarındaki gelişmeleri göstermektedir (Köymen, 2003, s.100). Teknolojinin gelişimi ile günümüzde dersler öğretmenin sunduğu ve öğrencinin dinlediği süreçten çok öğretmenin öğrenenle daha çok etkileşimini zorunlu hale getirmiştir (Şeker ve Yılmaz, 2016, s.547).

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Amacı ve Önemi

Günümüzde sadece okullarda gerçekleştirildiği düşünülen eğitim anlayışı aslında bireyin dünyaya gelmesiyle başlayıp, ailede, sokakta, okulda işyerlerinde yani kişinin yaşamı boyunca devam etmektedir (Kaya, 2006, s.143). 8.sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı geleneksel yöntemde kullanılan ezber yerine daha çok analiz yapma, problem çözme, karşılaştırma yapma ve kanıta dayalı akıl yürütme becerilerine sahip bireylerle; vatan millet sevgisi olan, hakları ile sorumluluklarını bilen, ulus bilince sahip vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Kaya, 2016, s.143). Türk milli eğitim sistemi yaşadığı topluma uyumlu, toplumun ihtiyaçlarına duyarlı vatandaş yetiştirmeye çalışmaktadır (Işık, Keleş ve Şahin, 2016, s.522). Tarih derslerinde öğretim sorgulamaya ve farklı kaynakların yorumlanmasına dayanmaktadır. Kullanılan farklı kaynaklar öğrenmeyi teşvik ettiği gibi başka bir açıdan olayın kavranmasını da sağlamaktadır (Köymen, 2003, s.30).

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programının özel amaçları arasında öğrencilerin tarihsel beceri ve yeterlikleri kazanarak; geçmiş, günümüz ve gelecek arasında bağlantı kurmasına dayalı bir tarih bilinci geliştirmeleri gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2018). Bu amaçla T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri konuların işlenişinde birinci elden kaynak (somut tarihi miras öğeleri, arşiv belgeleri, Nutuk gibi) kullanımı önemli olmakla birlikte; öğrencilerin ele alınan olay ve olguları kendi bağlamları içerisinde kavrayabilmeleri için o döneme ait yazılı, görsel, sesli ve görüntülü kaynakların kullanılmasına özen gösterilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bununla

birlikte yazılı ve sözlü edebi ürünler ile bazı kitle iletişim araçlarından (gazete, internet vb.) da yararlanılabileceği ifade edilmektedir (MEB, 2018). Tarih odaları, öğrencilerin tarihi birincil kaynakların kopyalarıyla bir tarihçi edasıyla çalışarak ürünlerini oluşturdukları yerlerdir. Atatürkçülük konularının öğretiminde de bu tür sınıf ortamlarının oluşturulması önemlidir (Ata, 2014).

Bir Öğretim Materyali Olarak Ders Kitapları

Eğitimin amaçlarını gerçekleştirmede ders kitabı en önemli materyallerden birini oluşturmaktadır. Ders kitabı dikkat çekici, ilgi uyandırıcı, öğrencinin kitapla olan bağı artırıcı özelliklerinin yanında soyut bilgilerden daha çok somut bilgilere yer verilmesi gerekmektedir (Yelken, 2015, s.126). Ders kitapları öğrencilerin bilgiye ulaşmasında ilk kaynak durumundadır (Ulusoy, 2014, s.195). Nitelikli materyaller ile öğretmenlerin ders kitaplarını etkili ve verimli kullanabilme niteliği ders kitaplarından istenilen verimin alınabilmesini sağlamaktadır (Demircioğlu, 2016, s.594). Dance (1969, s.65), ders kitabı teşvik edici olduğu kadar öğrencinin eleştiri zekâsını işletebileceği orijinal belgelerden oluşan alıştırmalara da ders kitabında yer verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ders kitabı seçiminde titizlikle davranılmalı ve ders kitapları nerede okutulursa okutulsun ya da kullanılırsa kullanılsın ulaştığı kitlelerde benzer sonuçları oluşturmaları bakımından önemlidir (Ulusoy, 2014, s.205). Kitaplarda yer verilen resim ve fotoğraflar metinle ilgili ve metni açıklamaya yardımcı olacak şekilde seçilmesi gerekmektedir (Tangülü, 2011). Ders kitabında yer alan görseller ders kitabının önemli unsuru olmakla beraber daha kolay öğrenmeleri gerçekleştirmede, konuyu somutlaştırmada ve öğrencilerin kitabı sevmesini sağlamada önemli bir role sahiptir (Demircioğlu, 2016, s.585). Temel kaynak ders kitabı olmakla birlikte görsel işitsel araçlar, harita, küre, grafik, levha birçok araç öğretim ortamını zenginleştirmekte ve öğrenmeyi kolay hale getirmektedir (Akdağ ve Meydan, 2014, s.162). Ders kitapları evrensel kriterlere göre düzenlenmesi gerekmektedir. Ders kitaplarında kullanılan görsellerin sayısı, niteliği, metinlerle uyumu kitapta kullanılan başlıkların ve metinlerin puntoları vb. unsurlara dikkat edilmesi gerekmektedir (Demircioğlu, 2016, s.593).

Köklü bir geçmişe sahip olan ders kitapları toplumun ihtiyaçlarına, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişim göstermiştir (Çakır, 2016). Ders kitaplarındaki görseller dikkat çekici ve ilgi uyandırıcı olduğu kadar anlaşılır, konu ile

uyumlu ve konuyu kapsayıcı şekilde olmalıdır (Çakır, 2016). Araştırmayla alakalı olan özellikle T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında kullanılan görseller öğrenme ve öğretme sürecini renklendirerek merak uyandırdığı gibi, konuyu somutlaştırarak çocuğun dikkatini çekmek gibi birçok amaca hizmet etmektedir. Ayrıca ders kitabında kullanılan görsellerin niteliği ve niceliği de son derece önemlidir (Çakır, 2016). Ders kitaplarında metinlerin kavranmasını sağlamak için konuları açıklayıcı şema, harita, resim, grafik, tablo, fotoğraf ve plan gibi unsurlara yer verilmektedir. Ayrıca bu unsurların baskı kalitesinin net, açık, estetik ve anlaşılır olması gerekmektedir (Kaya, 2006, s.94).

Demircioğlu (2018, s.589) ders kitaplarında yer verilen görsellerden istenilenin verimin alınabilmesi için görsellerin analizi aşamasında dikkat edilecek hususları şu şekilde belirtmektedir:

- Görseller konu ile ilgili ne anlatmaktadır?
- Görsele daha farklı hangi başlık verilebilir?
- Görsel hangi amaçla hazırlanmıştır?
- Görsel hangi genel amaç için kullanılmıştır?
- Görsellerin benzerlik ve farklılıkları nelerdir?
- Görsellerdeki bilgiler hangi dönemi, tarihi anlatmaktadır?
- Görsele ait herhangi bir nesnenin tanımlaması nasıl olmalıdır?
- Görselden hareketle bir kompozisyon yazımı ve görselde yer verilen bir objeden yola çıkarak yeni bir resim çizimi yapılabilir.
- Görsel hangi duygu ve düşünceleri hissettirmektedir?
- Görsellerin günümüzdeki benzerleri nelerdir?

Yukarıda bahsedilen hususların dikkate alınması öğretimin kalitesini artıracaktır.

Ders kitaplarında verilen metinlerin karmaşık, soyut ve sık tekrarlanması anlaşılabilirliğini zorlaştırmaktadır. Ayrıca yazıların öneme göre koyu ya da italik verilmesi, çerçeve içine alınması, renkli olması, altının çizilmesi, yazı karakteri vb. özelliklerinin yer verilen metinlerin basitten karmaşığa, somuttan soyuta ve dikkat çekici olması gerekmektedir (Yelken, 2015, s.126).

Ders kitabında yer verilen materyallerin bazı niteliklere sahip olması daha verimli öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ders kitaplarındaki görseller öğrenciler açısından bazı niteliklere sahip olmalıdır bunlar:

- Sıralı bir şekilde verilen, hareket ve mantık sürecine göre yerleştirilen görseller, öğrencilerin sistemli bir şekilde ilerleyebilmesini sağlamaktadır.
- Öğrencilerin hoşuna gidecek görsellerin seçimi ile yaş ve seviyelerine uygun görsellere yer verilmelidir.
- Görseller hakkında yapılan açıklamalar ile öğrencinin ilgisini çekmekle kalmayıp düşüncelerini harekete geçirecek ve daha zengin öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Ayrıca görsellerin altına resmin içeriği, yeri, ressamı, tarihi, yapıldığı ya da fotoğrafsa çekildiği yer verilmelidir.
- Çizimlerin orijinal olmasına ve öğrenci psikolojisine dikkat edilmelidir (akt.Demircioğlu, 2016, s.586).

Ders kitabının görsel zenginliğini kullanılan renkler, fotoğrafların canlı ve gerçekliği, resimlerin kalitesi, harita ve grafiklerin ilgi çekiciliğini etkilemektedir (Yelken, 2015, s.126). İyi hazırlanmış görsellerin ders kitaplarında yer alması nitelikli öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ders kitaplarında yer alan görsellerin yararları şu şekilde belirtilmektedir:

- Net bir mesaj vererek dikkatin devamlılığını sağlar.
- Bilgi vererek metinde yer alan bilgileri destekler.
- Konuyu somutlaştırarak içeriğin anlaşılmasını sağlar.
- Derse güdülenmeyi sağlar.
- Konuyu özetleyerek ders kitabını ekonomikleştirdiği gibi bilgilerin kısa zamanda öğrenilmesini sağlar.
- Öğretimin zenginleşmesini, bilgilerin zihinde canlanmasını, kodlanmasını sağlar (akt.Demircioğlu, 2016, s.585).

İlgili çalışmalar

Yapılan bir araştırmada 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında 527 tane birinci elden kaynak kullanıldığını belirtilmiştir. Buradan hareketle yapılandırmacı yaklaşıma

göre hazırlanan 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında önemli ölçüde birinci elden kaynak kullanıldığı ifade edilmektedir. Kullanılan bu birinci elden kaynakların yapılandırmacı anlayışa uygun şekilde düşünmeye yönlendiren sorularla desteklendiği belirtilmektedir. Böylelikle öğrencinin ders kitabında yer alan bir kaynağı tarihçi gibi sorgulayarak günümüz ile bağlantı kurarak yeni bilgileri daha kolay yapılandığı vurgulanmaktadır (Yılmaz, Karaduman, Özdemir, Osmanoglu, 2007).

Çıdaçı (2015) ‘Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Birinci Elden Kaynak kullanımı (7.sınıf Örneği)’ adlı çalışmasında Sosyal Bilgiler dersi içerisindeki tarih konularının öğretiminde birinci elden kaynakların (kanıt) kullanılmasının, ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin akademik başarısına etkisini belirlemeyi konu edinmiştir. Araştırma 2013-2014 eğitim-öğretim yılında özel bir okulun 7 sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yöntemi karma yöntem olarak belirlenmiştir. Araştırmada deney ve kontrol gruplarına uygulanan son başarı testi ve son tutum ölçeğinin analiz sonuçlarında deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir. Buna bağlı olarak Sosyal Bilgiler öğretiminde birinci elden kaynak (kanıt) kullanımının Sosyal Bilgiler dersi ders programına yönelik öğretime karşı daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde birinci elden kaynak(kanıt) kullanılmasının yaygınlaştırılmasıyla beraber birinci elden kaynak kullanımının diğer temalarda da kullanılması gerektiği bilgisine ulaşılmıştır.

Işık (2008) ‘Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine ve Başarısına Etkisi’ adlı doktora tez çalışmasında ortaöğretim tarih derslerinde doküman kullanılmasına bağlı olarak öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi ve akademik başarılarının artmasını konu edinmiştir. Araştırma bir devlet okulunun 11 sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma da nitel ve nicel araştırma yöntemi birlikte kullanılmıştır. Araştırma sonucunda tarih derslerinde tarihsel doküman kullanımının öğrencilerin düşünme becerilerini olumlu yönde geliştirdiği, tarihsel birinci ve ikinci el yazılı dokümanların önemli öğretimsel araç-gereç olduğu, öğrencilerin yaratıcılıklarını arttırdığı bilgisine ulaşılmaktadır.

Doğan (2007) ‘Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanımı’ adlı çalışmasında 7. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretiminde yazılı tarihsel kanıtlar kullanılarak akademik başarılarının artırılmasını amaçlamaktadır.

Bulguların sonuçlarına göre deney grubu öğrencileri kontrol grubundan daha başarılı olmuştur.

Yetiş (2018) ‘Öğretmen ve Öğrencilerin ‘Kanıtlı Temelli Tarih Öğretimi’ Ne İlişkin Görüşleri: Bir Durum Saptaması’ adlı çalışmasında öğretmen ve öğrencilerin kanıtlı temelli tarih öğretim yöntemini mevcut sistemle karşılaştırmalarını sağlayarak değerlendirilmede bulunmaları amaçlanmıştır. Araştırma farklı lise türlerinde 12 öğretmen ve öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma da nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen ve öğrencilerin kanıtlı temelli öğrenme yöntemine ilişkin algı ve tutumları birbirine yakın olduğu görülmektedir. ‘Kanıtlı Temelli Tarih Öğretimi’ uygulamasında öğretmen ve öğrencilere sorulan sorular birbirine yakın olmasına rağmen öğrencilerin daha özel cevaplar verdiği gözlenmiştir. Tecrübesi daha fazla olan öğretmenlerin yöntemle daha sistemsel yaklaştıkları gözlenirken çeşitli lise türlerinde görev yapan öğretmenlerin bu yöntemle daha ılımlı oldukları belirtilmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci ile verilerin analizi hakkında bilgiler içermektedir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında birincil kaynakların kullanımının ne düzeyde olduğunu ortaya koymak amacıyla tarama modelinde nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Tarama modellerinde amaçlar genellikle, soru cümleleriyle ifade edilir. Bunlar; “Ne idi? Nedir? Ne ile ilgilidir? gibi sorulardır. Tarama modelinde var olan durumu ortaya koymak amaçlanır (Büyüköztürk, 2016:178). Nitel araştırmalarda yazılı ve görsel (film, fotoğraf, video kaydı vb.) dokümanlar kullanılmaktadır (Baş ve Akturan, 2008, s.118). Nitel araştırmalarda, gözlem, görüşme ve doküman analizi ile elde edilen veriler öncelikle kodlanmaktadır. Kodlama işlemi yapıldıktan sonra sentezlenerek bulgulara ulaşılmaktadır. Nitel veri analizinin temel süreçlerini elde edilen verilerin düzenlenmesi, özetlenmesi, yorumlanması oluşturmaktadır (Akgün, Büyüköztürk, K, Çakmak, Demirel ve Karadeniz, 2013, s.240). 8. Sınıf T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer verilen birinci elden kaynaklardan yazılı ve görsel dokümanların belirlenmesinin amaçlandığı için bu araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan dokümanlar önemli veri kaynaklarındandır. Materyal analizine dayalı doküman inceleme de yazılı materyaller (dergi, gazete, kitap, magazin, arşiv, günlük, mektup, resmi yayınlar ve istatistikler vb.) olduğu kadar konuyla ilgili film, video veya fotoğraflar da olabilir. Araştırma problemi doğrultusunda hangi dokümanın inceleneceğine karar verilmektedir (Aktaş, 2015, s.363). Nitel araştırmalarda birinci el bulgular öncelik verilmesi gereken dokümanlar oluşturmaktadır (Alacapınar ve Sönmez, 2014, s.95).Görüşme ve gözleme dayalı bilgilerin toplanamadığı durumlarda o alanlardaki yazılı ve görsel(film, resim, fotoğraf) dokümanlar incelenerek bilgi toplanmaktadır (İslamoğlu, 2011, s.194). Yazılı belgeleri incelemek geçmiş olaylar hakkında bilgiler edinebilmemize olanak sağlamaktadır. Geçmişe ait olay ve olguların gözlem ya da görüşme yoluyla incelenemediği durumlarda belgeler önem kazanmakla

birlikte yazılı ve görsel(resim, şekil, grafik, film, fotoğraf, kaset, CD, flaş disk vb.) malzemeler de kullanılmaktadır (Arıkan, 2013, s.58). Doküman tekniği; resmi ve özel kayıtların toplanmasında, sistematik olarak incelenmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Bu tekniğe verilerin çokluğunda ve verilerin başka yollarla toplanamadığı durumlarda ihtiyaç duyulmaktadır (Ekiz, 2009, s.70). Doküman analizini yazılı (kitaplar, dergiler, fermanlar, anılar, makaleler, layihalar, romanlar, öyküler, şiirler, yazıtlar vb.) ile görsel(resimler, slaytlar, filmler, anıtlar, giyim-kuşam, araç gereçler, pullar, flamalar vb.) malzemelerin toplanarak incelenmesi oluşturmaktadır (Alacapınar ve Sönmez, 2014, s.95).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2021-2022 Eğitim-öğretim yılında Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı kararı ile Bir-Yay Yayınevi'ne ait olan 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabından oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan “Ek 1’ de gösterilen 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Verilen Birincil Kaynak Tespit Formu”, “Ek 2’de gösterilen Görsel Kanıt Analiz Formu”, “Ek 3’te gösterilen Yazılı Kanıt Analiz Formu” kullanılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan birincil kaynakların tespiti için “Birincil Kaynak Tespit Formu’ araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu tespit formu ile ders kitabında yer alan birincil kaynaklar türlerine ve sayılarına göre tespit edilmiştir. Ayrıca 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabındaki görsel ve yazılı birincil kaynakların analizi için araştırmacı tarafından iki ayrı analiz formu geliştirilmiştir. Bu analiz formundan biri “Görsel Kanıt Analiz Formu”dur. Diğeri ise “Yazılı Kanıt Analiz Formu”dur. Bu formlar alanında uzman dört akademisyenden uzman görüşü alınarak oluşturulmuştur. (2 Sosyal Bilgiler Eğitimi Alan Uzmanı, 1 Tarih Eğitimi Alan Uzmanı, 1 Ölçme ve Değerlendirme Alan Uzmanı). 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer verilen birincil kaynak türlerini tespit etmek amacıyla kitapta yer alan 7

ünite geliştirilen analiz formları doğrultusunda incelenmiştir. Kitapta yer alan; Bir Kahraman Doğuyor, Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar, Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!, Çağdaşlaşan Türkiye, Demokratikleşme Çabaları, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası, Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası üniteleri Ek 1 ve Ek 2'de gösterilmiştir. 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Verilen Birincil Kaynak Tespit Formu' na göre ayrı ayrı incelenerek veriler elde edilmiştir. Ek 2'de gösterilen Görsel Kanıt Analiz Formu ve Ek 3'te gösterilen Yazılı Kanıt Analiz Formu kullanılarak yazılı ve görsel kanıtlar analiz edilmiştir.

Verilerin Analizi

8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan birinci elden kaynakların tespit edilmesi ve elde edilen birinci elden kaynakların analizlerinin yapılabilmesi için araştırmacı tarafından geliştirilen formlar betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi 8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında birinci elden kaynakların yer alma durumu ne düzeydedir? Bu alt problem doğrultusunda elde edilen veriler Tablo 1’ de gösterilmektedir.

Tablo 1. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı’nda Yer Alan Birincil Kaynakların Türleri ve Sıklığı

Yazılı Kaynaklar	f	Görsel Kaynaklar	f	Toplam
Seyahatname		Fotoğraflar	132	
Anılar/Hatıralar	42	Resimler		
Mektup/Günlükler		Minyatürler		
Raporlar		Karikatürler		
Telgraflar		Haritalar		
Ferman/Hatlar		Tarih şeritleri		
Anlaşma metinleri		Grafikler		
Savaş verileri				
Yerel ve ulusal gazeteler	4			
Nüfus kayıtları				
Kişisel kayıtlar				
Toplam	46	Toplam	132	178

Tablo 1 incelendiğinde T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı’nda yazılı ve görsel olmak üzere toplam 178 tane birincil birincil kaynağa yer verildiği görülmektedir. Birincil yazılı kaynaklardan 42 tane anı/hatıraya ve 4 tane yerel ve ulusal gazete örneğine yer verildiği; birincil yazılı kaynaklardan seyahatname, mektup/günlükler, raporlar, telgraflar, ferman/hatlar, anlaşma metinleri, savaş verileri, yerel ve ulusal gazeteler, nüfus kayıtları ve kişisel kayıtlara ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında birincil görsel kaynaklardan ise 132 tane fotoğrafa yer verildiği görülmektedir. Birincil görsel kaynaklardan resimlere, minyatürlere, karikatürlere, haritalara, tarih şeritleri ve grafiklere ise hiç yer verilmediği belirlenmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer verilen birincil kaynaklardan yazılı ve görsel unsurların ünitelere göre dağılımı nasıldır?” şeklindedir. İlgili alt probleme ilişkin bulgular aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 2. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Alan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynakların Ünitelere Göre Dağılımı

	Yazılı Kaynaklar f	Görsel Kaynaklar f
1.Ünite Bir Kahraman Doğuyor	3	16
2.Ünite Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	8	27
3.Ünite Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	13	21
4.Ünite Çağdaşlaşan Türkiye	12	47
5.Ünite Demokratikleşme Çabaları	4	6
6.Ünite Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası	1	5
7.Ünite Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası	5	10
Toplam	46	132

Tablo 2 incelendiğinde T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında yer alan 7 üniteden toplam 46 yazılı kaynağa ve toplam 132 de görsel kaynağa yer verildiği tespit edilmiştir. Üniteler incelendiğinde “Bir Kahraman Doğuyor” ünitesinde toplam 19 tane birincil kaynağa yer verildiği, bu kaynaklardan 3 tanesinin yazılı, 16 tanesinin ise görsel kaynak olduğu görülmektedir. “Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar” ünitesinde toplam 35 tane birincil kaynağa yer verildiği, bu kaynaklardan 8 tanesinin yazılı 27 tanesinin ise görsel kaynak olduğu tespit edilmiştir. “Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!” ünitesinde toplam 34 tane birincil kaynağa yer verildiği, bu kaynaklardan 13 tanesinin yazılı, 21 tanesinin görsel kaynak olduğu belirlenmiştir. “Çağdaşlaşan Türkiye” ünitesinde toplam 59 tane birincil kaynağa yer verildiği, bu kaynaklardan 12 tanesinin yazılı, 47 tanesinin ise görsel kaynak olduğu tespit edilmiştir. “Demokratikleşme Çabaları” ünitesinde toplam 10 tane birincil kaynağa yer verildiği, bu kaynaklardan 4 tanesinin yazılı, 6 tanesinin görsel kaynak olduğu tespit edilmiştir. “Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası” ünitesinde toplam 6 tane birincil kaynağa yer verildiği, bu kaynaklardan 1 tanesinin yazılı, 5 tanesinin ise görsel kaynak olduğu belirlenmiştir. “Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası” ünitesinde toplam 15 tane birincil

kaynağa yer verildiği, bu kaynaklardan 5 tanesinin yazılı, 10 tanesinin ise görsel kaynak olduğu tespit edilmiştir.

Aşağıdaki tablolarda T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki ünitelerin her birinde yer alan birincil kaynaklar tek tek tablolastırılmıştır. Bir Kahraman Doğuyor Ünitesinde yer alan birincil yazılı ve görsel kaynaklar Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 1. Ünite' de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar	f	Görsel Kaynaklar	f
Seyahatname		Fotoğraflar	16
Anılar/Hatıralar	3	Resimler	
Mektup/Günlükler		Minyatürler	
Raporlar		Karikatürler	
Telgraflar		Haritalar	
Ferman/Hatlar		Tarih şeritleri	
Anlaşma metinleri		Grafikler	
Savaş verileri			
Yerel ve ulusal gazeteler			
Nüfus kayıtları			
Kişisel kayıtlar			
Toplam	3	Toplam	16

Tablo 3 incelendiğinde T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 1.Ünite Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan 3 tane Anı/Hatıraya yer verilmesi görülmektedir. 1.Ünite Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan Seyahatname, Mektup/Günlükler, Raporlar, Telgraflar, Ferman/Hatlar, Anlaşma metinleri, Savaş verileri, Yerel ve ulusal gazeteler, Nüfus kayıtları ve Kişisel kayıtlara ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu üniteye toplam 3 tane birincil yazılı kaynağa yer verilmektedir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 1.Ünite Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde birincil görsel kaynaklardan 16 tane fotoğrafa yer verildiği görülmektedir. 1.Ünite Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde birincil görsel kaynaklardan Resimler, Minyatürler, Karikatürler, Haritalar, Tarih şeritleri ve Grafiklere ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu üniteye toplam 16 tane birincil görsel kaynağa yer verildiği görülmektedir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 2.Ünite Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar Ünitesinde Yer Alan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar Tablo 4’te gösterilmektedir.

Tablo 4. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 2. Ünite’ de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar	f	Görsel Kaynaklar	f
Seyahatname		Fotoğraflar	27
Anılar/Hatıralar	8	Resimler	
Mektup/Günlükler		Minyatürler	
Raporlar		Karikatürler	
Telgraflar		Haritalar	
Ferman/Hatlar		Tarih şeritleri	
Anlaşma metinleri		Grafikler	
Savaş verileri			
Yerel ve ulusal gazeteler			
Nüfus kayıtları			
Kişisel kayıtlar			
Toplam	8	Toplam	27

Tablo 4’te olduğu gibi T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 2.Ünite Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan 8 tane Anı/Hatıraya yer verildiği görülmektedir. 2.Ünite Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan Seyahatname, Mektup/Günlükler, Raporlar, Telgraflar, Ferman/Hatlar, Anlaşma metinleri, Savaş verileri, Yerel ve ulusal gazeteler, Nüfus kayıtları ve Kişisel kayıtlara ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu üniteye toplam 8 tane birincil yazılı kaynağa yer verildiği görülmektedir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 2.Ünite Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde birincil görsel kaynaklardan 27 tane fotoğrafa yer verildiği görülmektedir. 2.Ünite Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde birincil görsel kaynaklardan Resimler, Minyatürler, Karikatürler, Haritalar, Tarih şeritleri ve Grafiklere ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu üniteye toplam 27 tane birincil görsel kaynağa yer verildiği görülmektedir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 3.Ünite Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! Ünitesinde Yer Alan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 3. Ünite’ de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar	f	Görsel Kaynaklar	f
Seyahatname		Fotoğraflar	21
Anılar/Hatıralar	13	Resimler	
Mektup/Günlükler		Minyatürler	
Raporlar		Karikatürler	
Telgraflar		Haritalar	
Ferman/Hatlar		Tarih şeritleri	
Anlaşma metinleri		Grafikler	
Savaş verileri			
Yerel ve ulusal gazeteler			
Nüfus kayıtları			
Kişisel kayıtlar			
Toplam	13	Toplam	21

Tablo 5’e göre T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 3.Ünite Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan 13 tane Anı/Hatıraya yer verildiği görülmektedir. 3.Ünite Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! Ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan Seyahatname, Mektup/Günlükler, Raporlar, Telgraflar, Ferman/Hatlar, Anlaşma metinleri, Savaş verileri, Yerel ve ulusal gazeteler, Nüfus kayıtları ve Kişisel kayıtlara ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu üniteye toplam 13 tane birincil yazılı kaynağa yer verildiği görülmektedir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 3.Ünite Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! Ünitesinde birincil görsel kaynaklardan 21 tane fotoğrafa yer verildiği görülmektedir. 3.Ünite Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! Ünitesinde Resimler, Minyatürler, Karikatürler, Haritalar, Tarih şeritleri ve Grafiklere ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu üniteye toplam 21 tane birinci elden görsel kaynağa yer verildiği görülmektedir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 4.Ünite Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesinde Yer Alan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 4. Ünite’ de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar	f	Görsel Kaynaklar	f
Seyahatname		Fotoğraflar	47
Anılar/Hatıralar	12	Resimler	
Mektup/Günlükler		Minyatürler	
Raporlar		Karikatürler	
Telgraflar		Haritalar	
Ferman/Hatlar		Tarih şeritleri	
Anlaşma metinleri		Grafikler	
Savaş verileri			
Yerel ve ulusal gazeteler			
Nüfus kayıtları			
Kişisel kayıtlar			
Toplam	12	Toplam	47

Tablo 6’ya göre T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 4.Ünite Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan 12 tane Anı/Hatıraya yer verilği görölmektedir. 4.Ünite Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan Seyahatname, Mektup/Günlükler, Raporlar, Telgraflar, Ferman/Hatlar, Anlaşma metinleri, Savaş verileri, Yerel ve ulusal gazeteler, Nüfus kayıtları ve Kişisel kayıtlara ise hiç yer verilmediği görölmektedir. Bu ünite toplam 12 tane birincil yazılı kaynağa yer verildiği görölmektedir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 4.Ünite Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde birincil görsel kaynaklardan 47 tane fotoğrafa yer verildiği görölmektedir. 4.Ünite Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde birincil görsel kaynaklardan Resimler, Minyatürler, Karikatürler, Haritalar, Tarih şeritleri ve Grafiklere ise hiç yer verilmediği görölmektedir. Bu ünite toplam 47 tane birincil görsel kaynağa yer verildiği görölmektedir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 5.Ünite Demokratikleşme Çabaları Ünitesinde Yer Alan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 5. Ünite’ de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar	f	Görsel Kaynaklar	f
Seyahatname		Fotoğraflar	6
Anılar/Hatıralar	4	Resimler	
Mektup/Günlükler		Minyatürler	
Raporlar		Karikatürler	
Telgraflar		Haritalar	
Ferman/Hatlar		Tarih şeritleri	
Anlaşma metinleri		Grafikler	
Savaş verileri			
Yerel ve ulusal gazeteler			
Nüfus kayıtları			
Kişisel kayıtlar			
Toplam	4	Toplam	6

Tablo 7’ye göre T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 5.Ünite Demokratikleşme Çabaları ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan 4 tane Anı/Hatıraya yer verildiği görülmektedir. 5.Ünite Demokratikleşme Çabaları ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan Seyahatname, Mektup/Günlükler, Raporlar, Telgraflar, Ferman/Hatlar, Anlaşma metinleri, Savaş verileri, Yerel ve ulusal gazeteler, Nüfus kayıtları ve Kişisel kayıtlara ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu ünite de toplam birincil yazılı kaynağa 4 tane yer verildiği görülmektedir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 5.Ünite Demokratikleşme Çabaları ünitesinde birincil görsel kaynaklardan 6 tane fotoğrafa yer verildiği görülmektedir. 5.Ünite Demokratikleşme Çabaları ünitesinde birincil görsel kaynaklardan Resimler, Minyatürler, Karikatürler, Haritalar, Tarih şeritleri ve Grafiklere ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu ünite de toplam 6 tane birincil görsel kaynağa yer verildiği görülmektedir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 6.Ünite Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası Ünitesinde Yer Alan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 6. Ünite’ de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar	f	Görsel Kaynaklar	f
Seyahatname		Fotoğraflar	5
Anılar/Hatıralar	1	Resimler	
Mektup/Günlükler		Minyatürler	
Raporlar		Karikatürler	
Telgraflar		Haritalar	
Ferman/Hatlar		Tarih şeritleri	
Anlaşma metinleri		Grafikler	
Savaş verileri			
Yerel ve ulusal gazeteler			
Nüfus kayıtları			
Kişisel kayıtlar			
Toplam	1	Toplam	5

Tablo 8’e göre T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 6.Ünite Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan 1 tane Anı/Hatıraya yer verildiği görülmektedir. 6.Ünite Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan Seyahatname, Mektup/Günlükler, Raporlar, Telgraflar, Ferman/Hatlar, Anlaşma metinleri, Savaş verileri, Yerel ve ulusal gazeteler, Nüfus kayıtları ve Kişisel kayıtlara ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu ünite toplam 1 tane birincil yazılı kaynağa yer verildiği görülmektedir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 6.Ünite Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesinde birincil görsel kaynaklardan 5 tane birincil görsel kaynağa yer verildiği görülmektedir. 6.Ünite Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesinde Resimler, Minyatürler, Karikatürler, Haritalar, Tarih şeritleri ve Grafiklere ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu ünite toplam 5 tane birincil görsel kaynağa yer verildiği görülmektedir.

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 7.Ünite Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası Ünitesinde Yer Alan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9. T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 7. Ünite’ de Kullanılan Birincil Yazılı ve Görsel Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar	f	Görsel Kaynaklar	f
Seyahatname		Fotoğraflar	10
Anılar/Hatıralar	1	Resimler	
Mektup/Günlükler		Minyatürler	
Raporlar		Karikatürler	
Telgraflar		Haritalar	
Ferman/Hatlar		Tarih şeritleri	
Anlaşma metinleri		Grafikler	
Savaş verileri			
Yerel ve ulusal gazeteler	4		
Nüfus kayıtları			
Kişisel kayıtlar			
Toplam	5	Toplam	10

Tablo 9 incelendiğinde T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 7.Ünite Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan 1 tane Anı/Hatıraya, 4 tane Yerel ve ulusal gazeteye yer verildiği görülmektedir. 7.Ünite Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan Seyahatname, Mektup/Günlükler, Raporlar, Telgraflar, Ferman/Hatlar, Anlaşma metinleri, Savaş verileri, Nüfus kayıtları ve Kişisel kayıtlara ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu ünite toplam 5 tane birincil yazılı kaynağa yer verildiği görülmektedir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 7.Ünite Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası ünitesinde birincil görsel kaynaklardan 10 tane fotoğrafa yer verildiği görülmektedir. 7.Ünite Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası ünitesinde birincil görsel kaynaklardan Resimler, Minyatürler, Karikatürler, Haritalar, Tarih şeritleri ve Grafiklere ise hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu ünite toplam 10 tane birincil görsel kaynağa yer verildiği görülmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan 8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında kullanılmış olan birinci elden kaynaklardan yazılı ve görsel unsurların anlaşılabilirliği ne düzeyde olduğu gösterilmektedir.

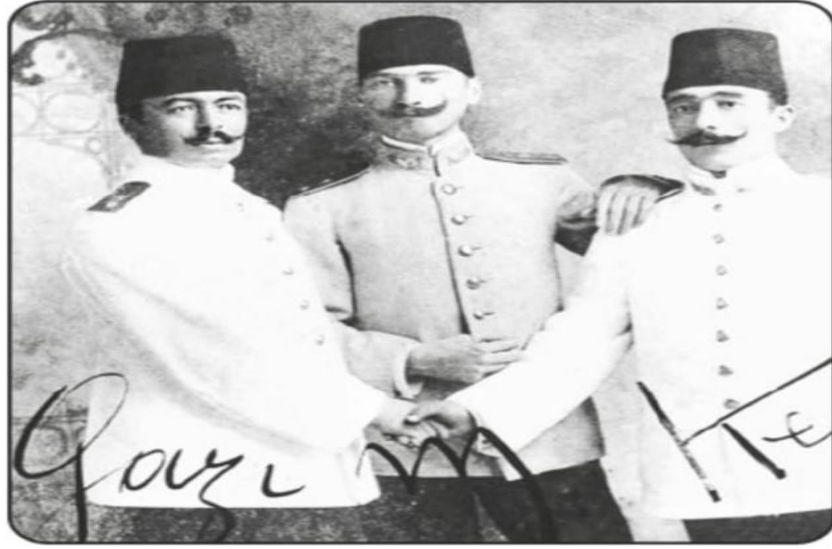
Görsel Kaynakların Anlaşılabilirlik Düzeyi

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı'nda görsel kaynakların anlaşılabilirlik düzeyini tespit etmek için hazırlanan Görsel Kanıt Analiz Formu' na göre görsel kaynakların anlaşılabilirliği ile ilgili frekans Tablo 10' da gösterilmektedir.

Tablo 10. Görsel Kanıt Analiz Formuna Göre Anlaşılabilirlik Düzeyi

Görsel Kaynak	Evet	Hayır
Konuya uygun ve doğru görsel kanıt seçme.	115	17
Kullanılan görsel kanıtların öğrenci seviyesine uygunluğu.	127	5
Kullanılan görsel kanıtları renk, kalite ve okunabilirlik düzeyine dikkat ederek seçme.	109	23
Görsel kanıtların künyesini açıklama.	125	7
Görsel kanıtların analizine yönelik soru/etkinlik yer alması.	-	132
Toplam	476	184

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı'nda yer verilen birincil görsel kaynaklardan Görsel Kanıt Analiz Formu'na göre incelendiğinde elde edilen bulgular Tablo 10'da gösterilmektedir. Tablo 10'a göre kitapta yer verilen birincil görsel kaynaklardan “konuya uygun ve doğru görsel kanıt seçme” açısından incelendiğinde 115 tanesinin uygun olduğu, 17 tanesinin ise uygun olmadığı tespit edilmiştir. “Kullanılan görsel kanıtların öğrenci seviyesine uygunluğu” açısından incelendiğinde 127 tanesinin uygun olduğu, 5 tanesinin uygun olmadığı tespit edilmiştir. “Kullanılan görsel kanıtları renk, kalite ve okunabilirlik düzeyine dikkat ederek seçme” açısından incelendiğinde 109 tanesinin uygun olduğu, 23 tanesinin ise uygun olmadığı tespit edilmiştir. “Görsel kanıtların künyesini açıklama” açısından incelendiğinde 125 tanesinin uygun olduğu, 7 tanesinin ise uygun olmadığı tespit edilmiştir. “Görsel kanıtların analizine yönelik soru/etkinlik yer alması” açısından incelendiğinde 132 tanesinin de uygun olmadığı tespit edilmiştir. Kitapta yer alan birincil görsel kaynakların maddelere uygunluğuna bakıldığında 476 tane uygun olduğu 184 tane uygun olmadığı tespit edilmiştir.

*Fotoğraf 1.14: Mustafa Kemal
Şam'da arkadaşlarıyla (1905)*

Fotoğraf 1. Bir Kahraman Doğuyor Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 26)

Fotoğraf 1' de Bir Kahraman Doğuyor Ünitesi'nde Mustafa Kemal'in Askerlik Hayatı konusunda yer verilen Mustafa Kemal Atatürk'ün Harp Akademisini bitirdikten sonra staj yapmak için 5 Şubat 1905'te Şam'daki 5.Orduya atandığı fotoğraf Mustafa Kemal ve arkadaşlarını göstermektedir. Bu fotoğrafta Mustafa Kemal'in dışındaki kişilerin kimler olduğuna dair kitapta herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

*Fotoğraf 1.15: Hareket Ordusu Kurmay
Başkanı Mustafa Kemal İstanbul'da (1909)*

Fotoğraf 2. Bir Kahraman Doğuyor Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 27)

Kitapta 31 Mart Olayı konusunda geçen Fotoğraf 2'de gösterilen fotoğrafta Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında bulunan kişilerin isimlerine yer verilmediği görülmektedir. 31 Mart olayı anlatılırken Mahmut Şevket Paşa Komutasındaki Hareket

Ordusundan bahsedilirken fotoğrafta ismine yer verilmediği görülmektedir. Konunun anlaşılabilirliğini artırmak için Hareket ordusunda bulunan önemli isimlerinde fotoğrafta belirtilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Fotoğraf 2.2: Birinci Dünya Savaşı'ndan bir görüntü

Fotoğraf 2.6: Çanakkale Muharebeleri'nden bir görüntü (1915)

Fotoğraf 3 Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 33 soldaki, 37 sağdaki)

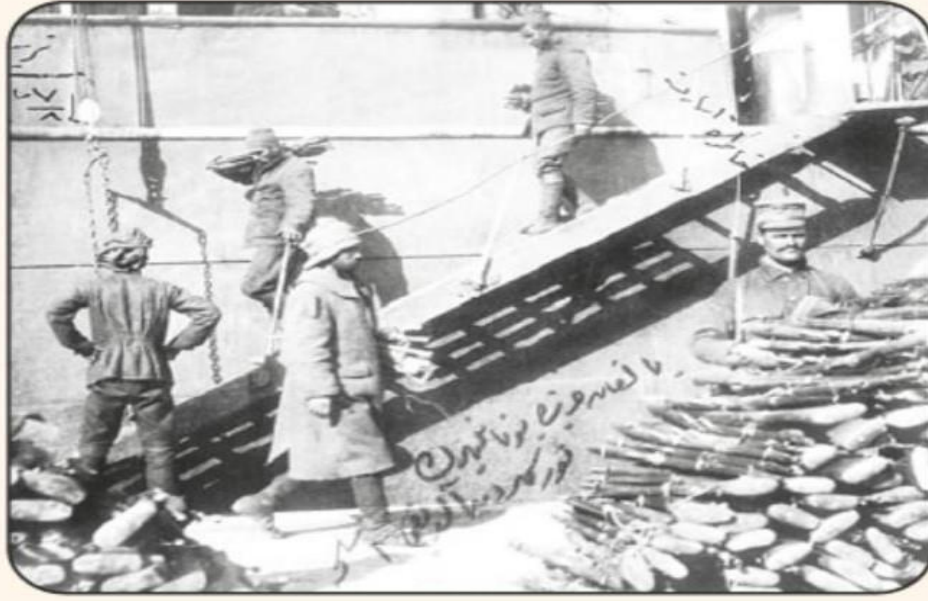
Fotoğraf 3'te gösterilen iki fotoğraftan sağdaki fotoğrafta Çanakkale cephesi konusunda geçen 'Çanakkale Muharebeleri' nden bir görüntü' olarak verilen fotoğrafla ilgili olarak konunun anlatımında on binlerce İngiliz, Fransız ve Anzak askerinin karaya çıktığı ifade edilmektedir. Kullanılan bu fotoğrafta askerler karaya çıkan askerler değil de saldırıya geçen askerler olarak görünmektedir. Bu fotoğrafa bakan öğrenciler verilen bilgi ile kullanılan fotoğrafın aynı şeyi yansıtmadığını düşünebileceğinden dolayı bu durumun konunun anlaşılabilirlik düzeyine olumsuz etki etmektedir. Birinci Dünya Savaşı öncesi genel durum konusunda kullanılan soldaki fotoğrafta ise 'Birinci Dünya Savaşı'ndan bir görüntü' şeklinde ifade edilen fotoğraftaki askerlerin hangi ülkenin askerleri olduğu bilgisine yer verilmediği görülmektedir. Kitapta kullanılan iki fotoğraftan birinde savaşan askerlerin hangi ülke askeri olduğu belirtilirken diğerinde bu bilginin verilmediği görülmektedir.

Fotoğraf 2.5: Sarıkamış Harekâtı'na katılan bir grup Osmanlı askeri (1914)

Fotoğraf 4. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 36)

Kafkas cephesi konusunda kış mevsiminde yapılan Sarıkamış Harekâtı' nın hava koşulları, teçhizat eksikliği ve yiyecek ikmallerinin yapılamaması gibi nedenlerle başarısız olduğu bilgisine yer verilirken Fotoğraf 4' te gösterilen Sarıkamış Harekâtı' na katılan bir grup Osmanlı askerinin fotoğrafında bu bilgi ile çelişen bir durum söz konusu olduğu düşünülmektedir. Fotoğrafa göre kış mevsiminde harekata katılan askerlerin teçhizatlarının kayak takımlarının olduğu ama kışlık kabanlarının olmadığı görülmektedir. Bu nedenle konu ile ilgili olarak kullanılan bu fotoğrafın verilen bilgi ile çelişmesi sonucunda kullanılan kaynağın öğrencinin konuyu kavramasında olumsuz etkisinin olacağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 2.9: İşgal güçleri Osmanlı birliklerinin silahlarına el koyarken (1918)

Fotoğraf 5. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 43)

Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde Mondros Ateşkes Antlaşması konusunda yer verilen Fotoğraf 5’ te gösterilen fotoğraf ile açıklama birbiriyle uyumlu olduğu görülmemektedir. Kullanılan açıklamada ‘işgal güçlerinin silahlarına el koyarken’ ifadesi ile verilen fotoğrafın birbiriyle ilişkili olmadığı görülmektedir. Fotoğrafa bakıldığında verilen açıklamayı doğrulayacak ayrıntıların olmadığı görülmektedir. Öğrenci verilen fotoğrafı cepheye silah taşıyan Osmanlı askeri olarak yorumlaması ve bu fikri çürütecek bir ayrıntı fotoğrafta yer almamaktadır. Fotoğrafta işgal güçlerinin varlığı ile ilgili bir kanıt görülmemektedir.

Fotoğraf 2.21: Temsil Kurulunun Ankara'ya gelişi (1919)

Fotoğraf 6. Milli Uyanış Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 59)

Milli Uyanış Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde Temsil Heyeti'nin Ankara'ya Gelişi konusunda Fotoğraf 6' da gösterilen fotoğraf kalitesi düşük olduğundan kişiler, mekan açısından anlaşılır olmadığı görülmektedir. Burada konu ile ilgili fotoğraf kullanılmaya çalışılmasına rağmen öğrencinin bu fotoğrafa bakıp konuyu daha iyi anlamasına etki edecek bir kaynak olmadığı görülmektedir.

Fotoğraf 2.27: Sevres (Sevr) Antlaşması'nı imzalayan Osmanlı heyeti (1920)

Fotoğraf 7. Milli Uyanış Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 67)

Milli Uyanış Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde Uygulanamayan Bir Antlaşma Serves(Sevr) konusunda Fotoğraf 7' de gösterilen Sevres(Sevr) Antlaşması'nı imzalayan Osmanlı heyeti (1920) açıklamasına fotoğrafta bulunan kişilerin kimler olduğunun belirtilmediği görülmektedir. Fakat kitapta kullanılan farklı fotoğrafların bir kısmında isimlerin verildiği görülmektedir. Bu nedenle öğrencilerde isim verilen fotoğraftaki kişilerin önemli olduğunu isim verilmeyen kişilerinde önemsiz kişiler olduğu düşüncesi oluşabilir. Ayrıca öğrenciler tarafından isim belirtilen kişilerin kullanıldığı fotoğraflarda konunun önemli olduğu isim belirtilmeyen kişilerin kullanıldığı fotoğraflarda konunun önemsiz olduğu kanısına varılabilir. Buradan hareketle kitaplarda kişilerin yer aldığı fotoğraflarda bir standart oluşturup hepsinde isim kullanılması ya da kullanılmaması şeklinde bir kurala göre kaynakların kullanılması gerektiği görülmektedir.

*Fotoğraf 3.1: ABD'li
General James Harbord
(1866-1947)*

Fotoğraf 8. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 73)

Fotoğraf 8' de gösterilen Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesinde Doğu Cephesi konusunda kullanılan fotoğrafta konuyla alakalı olan General James Harbord'un fotoğrafını kullanmak yerine hazırlamış olduğu raporun örneği kaynak olarak verilmesi öğrenci açısından daha faydalı, ilgi çekici olduğu düşünülmektedir. Konunun geçtiği dönemle ilgili bir kişinin fotoğrafını vermek yerine etkili olduğu bir durum ya da olayı kaynak olarak vermek öğrenci açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

*Fotoğraf 3.2: Maraş'ın düşman
işgalinden kurtuluşu kutlamaları (1920)*

Fotoğraf 9. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 75)

Fotoğraf 9’ da verilen resimde Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesinde Güney Cephesi konusunda Maraş’ın düşman işgalinden kurtuluşu kutlamalarını temsil eden fotoğrafa baktığında görüntü kalitesinin düşük olmasına rağmen kutlamaları temsil eden bir fotoğraf olması açısından konuyla ilgili bir kaynak olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 3.5: Ali Fuat Cebesoy, Cevat Çobanlı, Fevzi Çakmak, Kazım Karabekir, Fahrettin Altay (ön sıra soldan sağa)

Fotoğraf 10. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 77)

Kitapta kullanılan birincil yazılı kaynaklardan fotoğrafların birçoğunda fotoğrafta bulunan kişilerin kimler olduğuna dair bir bilgiye yer verilmemesine rağmen Fotoğraf 10’ da verilen fotoğrafta yer alan bazı önemli kişilerin isimlerinin altta belirtilmesi doğru bir kaynak gösterme şekli olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ülke tarihinde yer alan önemli kişilerin isimlerinin günlük hayatta (cadde, kurum vb.) birçok alanda kullanılıyor olması sebebi ile kitapta yer verilen fotoğraflarda bulunan bu önemli kişilerin isimlerinin belirtilmesi öğrencinin günlük hayatla bağlantı kurması ve kalıcı öğrenme açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Fotoğraf 3.6: Londra Konferansı'na katılan TBMM heyeti Fransız delegeleri ile (1921)

Fotoğraf 11. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 79)

Fotoğraf 11' de gösterilen Londra Konferansı'na katılan 'TBMM heyeti Fransız delegeleri ile' adlı fotoğrafta yer alan kişilerin kimler olduğu bilgisine yer verilmediği görülmektedir. Burada en azından TBMM heyetinin kimlerden oluştuğu bilgisine yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Londra konferansı konusunun anlatımında İstanbul Hükümeti adına Tevfik Paşa Ankara Hükümeti adına ise Bekir Sami Bey'in toplantıya katıldığı bilgisine yer verilirken kanıt olarak kullanılan fotoğrafta hangileri olduğunun belirtilmediği görülmektedir. Ayrıca fotoğrafta yer alan beş kişiden hangilerinin Fransız hangilerinin TBMM delegesi olduğu da anlaşılamamaktadır.

Fotoğraf 3.11: Mustafa Kemal Sakarya Meydan Savaşı'nı izlerken (1921)

Fotoğraf 12. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 91)

Sakarya Meydan Savaşı konusunda savaş sonrası Mustafa Kemal' e TBMM tarafından gazilik unvanı ve mareşallik rütbesi verildi ifadesinden devamında Fotoğraf 12' de gösterilen fotoğraf verilmektedir. Fotoğrafta ise Mustafa Kemal'in cepheden bir görüntüsüne yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle kullanılan ifade ile fotoğrafın aynı şeyi yansıtmadığı söylenebilir.

Fotoğraf 3.13: Büyük Taarruz zaferle neticelenmiş, Yunan Orduları Başkomutanı Trikupis ise esir edilmişti. (Altta, soldan ikinci) (1922)

Fotoğraf 13. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 97)

Fotoğraf 13'te gösterilen resimde Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesinde Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi konusunda kullanılan fotoğrafta Yunan Ordusunun Başkomutanı Trikupis'in esir alındığı belirtilmektedir. Fakat fotoğrafın görüntü kalitesi uygun olmadığı görülmektedir.

Fotoğraf 3.14: Türkiye adına Mudanya Mütarekesi'ni imzalayan İsmet Paşa, Fransız, İngiliz ve İtalyan delegeleri ile (1922)

Fotoğraf 14. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 97)

Fotoğraf 14' te verilen resimde Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesinde Mudanya Ateşkes Antlaşması konusunda kullanılan fotoğrafın görüntü kalitesinin kötü olduğu ve anlaşılabilirlik düzeyinin çok düşük olduğu görülmektedir. Bu fotoğrafa bakan bir öğrencinin konuyu anlamasına katkı sunacak bir bilginin olmadığı açıkça görülmektedir.

Fotoğraf 3.16: Lozan'a giden Türk heyeti (1923)

Fotoğraf 15. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 100)

Lozan Barış Antlaşması konusunda Lozan'a gidecek olan İsmet Paşa, Doktor Rıza Bey ve Hasan Bey' den oluşan üç kişilik heyet ve danışmanlar kurulu olduğu

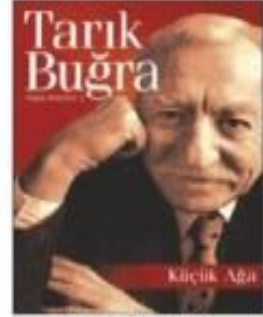
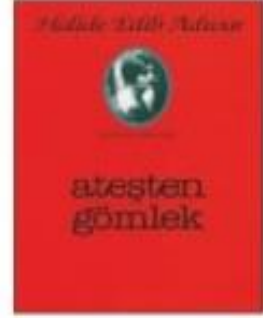
bilgisine yer verilirken Fotoğraf 15’ te gösterilen fotoğrafta bu kişilerin isimlerinin belirtilmediği görülmektedir. Fotoğrafta bu üç kişinin oturma düzenine göre yerleri belirtilerek isimlerine yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Her sanat yapıtı; üretildiği dönemin siyasal ve toplumsal durumunu, duygu ve düşünce dünyasını bir biçimde yansıtır.

Milli Mücadele, hem savaşın yaşandığı dönemde hem de savaştan sonra sanat ve edebiyat yapıtlarına yansımıştır. Kurtuluş Savaşı’nı destekleyen yazarlar, şairler ve gazeteciler Milli Mücadele anlayışının ve bilincinin gelişip yaygınlaşmasında, halka ulaştırılmasında önemli bir görev üstlendiler. Kurtuluş Savaşı’nı eserlerinde konu alan sanat ve edebiyat insanları, Milli Mücadele’yi genç kuşaklara aktararak ölümsüzleştirdi. Günümlerde de bu çalışmaların sürdürülmesi genç kuşaklarda tarih bilincinin ve vatan sevgisinin oluşması, bağımsızlık duygusunun gelişmesinde etkili olmaktadır.

Milli Mücadele Dönemi’ni yaşayan ve bu süreçte yaşadıklarını yapıtlarına aktaran yazarların başında Halide Edip Adivar gelir. Yazar, Kurtuluş Savaşı’na doğrudan katılmış, orduda onbaşı ve çavuş gibi rütbelerle görev almıştır. 1922’de kaleme aldığı “Ateşten Gömlek” adlı romanı, bu tanıklığın ürünüdür (Fotoğraf 3.18). “Türk’ün Ateşle İmtihanı” adlı eser de Milli Mücadele’yi yansıtan önemli yapıtlardandır.

Milli Mücadele Dönemi’nden sonra yazılmış olsa da dönemin ruhunu en iyi yansıtan romanlardan biri “Küçük Ağa”dır (Fotoğraf 3.19). Tarık Buğra, aşağıda bir bölümü verilen bu romanında Anadolu insanının Milli Mücadele’ye bakışını ve halkın Milli Mücadele’ye katılımını sağlamak amacıyla yapılan çalışmaları anlatmaktadır:

Fotoğraf 3.18-19: Kurtuluş Savaşı’nı anlatan eserler

35. Kaynak: Reis Bey başını salladı:

“Elbette. En mühimi de etrafınıza Kuva-yı Milliye’nin çete olmadığını, Kurtuluş Ordusu’nun çekirdeği olduğunu yaymaktır. Eli silah tutanlar gider katılır, kalanlar da karnıca karnıca para ve mal yardımında bulunur. Aramızda bir heyet kurun; üç beş kuruş, bir kalıp sabun, bir çift çorap, bir çaputun bile değeri vardır. Toplayın, verin. Öntümüz kış. Düşman boyuna ilerliyor. Yakında büyük çarpışmalar başlayacak. Ne kadar kuvvetli olursak o kadar dayanabiliriz. Dayandıkça da derlenip toparlanırsınız...”

(Tarık Buğra, *Küçük Ağa*, s. 149) (Düzenlenmiştir.)

Fotoğraf 16. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 104)

Kitapta Kurtuluş Savaşına bizzat katılmış olan Halide Edip Adivar’ın Milli Mücadele Dönemi’ni yansıtan birçok eseri olduğu bilgisine yer verilirken Fotoğraf 16’ da gösterilen Ateşten Gömlek adlı eserinin kapağına yer verildiği görülmektedir. Burada yazarın eserinin kapağını vermek yerine eserinden bazı bölümlere yer verilmesinin öğrenci açısından daha etkili ve faydalı bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 4.3: Mustafa Kemal, Tokat'ta vatandaşlarla sohbet ederken (1930)

Fotoğraf 17. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 114)

Fotoğraf 17' de gösterilen fotoğrafta Mustafa Kemal' in vatandaşlarla sohbet ettiğinden söz edilmektedir. Bu fotoğrafın ünite ile ilgili olmadığı görülmektedir.

Fotoğraf 4.9: Ankara'nın eski hâlinde bir görüntü

Fotoğraf 4.10: Ankara'nın bugünkü hâlinde bir görüntü

Fotoğraf 18. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 121)

Ankara'nın başkent oluşu konusunda Fotoğraf 18' de gösterilen fotoğraflardan soldaki fotoğrafın 'Ankara'nın eski halinden bir görüntü' olarak verilerek başkent olduğu belirtilmektedir. Konunun devamında ise savaşlar ve ihmaller nedeniyle bakımsız kalmış bir Ankara ifadesi kullanılmaktadır. Soldaki fotoğrafın Ankara olduğunu gösteren herhangi bir kanıt bulunmazken yer olarak neresi olduğunun belirtilmediği görülmektedir. Devamında Cumhuriyet Dönemi' nde Ankara' nın hak ettiği özene kavuştuğu belirtilerek sağdaki fotoğraf kaynak gösterildiği görülmektedir.

Fakat kullanılan bu iki görselin aynı yerler olup olmadığına dair bir bilgiye yer verilmediği görülmektedir.

Fotoğraf 4.21: Mustafa Kemal, Edirne İlköğretim Okulunda (1930)

Fotoğraf 19. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 132)

Fotoğraf 19’ da gösterilen fotoğrafta ‘Edirne İlköğretim Okulu’ olduğu bilgisine yer verildiği fakat öğrencilerin ilköğretim düzeyinden daha çok ortaöğretim öğrencileri gibi olduğu düşünülmektedir. Burada kaynak olarak kullanılan fotoğrafla altında verilen açıklamanın birbiriyle uyumlu olmadığı görülmektedir.

Fotoğraf 4.32: Mustafa Kemal, Orman Çiftliğinin 1. kuruluş yıl dönümü kutlamalarında (1926)

Fotoğraf 20. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 141)

Fotoğraf 20’ de gösterilen Kıyafette Çağdaşlaşma konusunda şapka giyilmesi hakkında kanundan (Milletvekilleri, bütün memurlar ve hizmetliler Türk ulusunun giydiği şapkayı giymek zorundadır) bahsederken fotoğrafta sadece Mustafa Kemal’ in şapka giydiği yanındakilerin birçoğunun şapkasız olduğu görülmektedir. Burada anlatılan konu ile ilgili olarak kullanılan fotoğrafın uygun olmadığı düşünülmektedir. Ayrıca fotoğrafın altında yer verilen bilginin konuyla alakalı olmadığı görülmekle beraber devamında yer alan Tarımda Modernleşme ve Atatürk Orman Çiftliği konusunda yer verilmesinin daha uygun bir kaynak gösterimi olacağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 4.37: Mustafa Kemal, Gazi Orman Çiftliğinde (1929)

Fotoğraf 21. Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 143)

Fotoğraf 21’ de gösterilen fotoğrafta Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi Tarımda Modernleşme ve Atatürk Orman Çiftliği konusunda kullanılan fotoğraftaki kişilerden hangisinin Mustafa Kemal Atatürk olduğunun net olarak anlaşılamadığı görülmektedir.

Fotoğraf 4.34: Kadınların siyasal haklarını kullanması (1935)

Fotoğraf 22. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 144)

Türk kadınının siyasal haklara kavuşması konusunda belirtilen 1934' te yapılan değişiklikle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildiği ifade edilirken Fotoğraf 22' de kullanılan fotoğrafta sadece kadınların seçme hakkını kullandığı bir görüntü verildiği görülmektedir. Bu bölümde seçilmiş olan kadın milletvekillerinin olduğu bir fotoğrafın kullanılmasının konunun anlaşılabilirliğini artıracak ve daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 4.38: Yalova'daki köşkün kaydırılma çalışmaları (1930)

Fotoğraf 4.39: Köşkün kaydırıldıktan sonraki görünümü

Fotoğraf 23. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 148)

Mustafa Kemal' in isteği üzerine kaydırılan köşkün gösterildiği Fotoğraf 23' te gösterilen üstteki fotoğrafta köşkün kaydırma çalışmalarına ait bir fotoğrafa yer verildiği fakat bu fotoğrafta köşkün olmadığı görülmektedir. Üstteki fotoğrafta o döneme ait köşkün fotoğrafını vermeden alttaki fotoğraf olan köşkün bugünkü fotoğrafının verildiği görülmektedir. Burada üstteki fotoğraftan sonra alta verilen günümüzdeki görünümü yerine köşkün taşındıktan sonra o döneme ait olan bir görüntüsünün verilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Fotoğraf 4.47: Atatürk Trabzon' u ziyaret ederken (1937)

Fotoğraf 24. Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 158)

Fotoğraf 24' te verilen görselde Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi Atatürk İlke ve İnkılaplarını Oluşturan Esaslar konusunda kullanılan kaynağın konuyla alakalı olmadığı görülmektedir. Konu Atatürk ilke ve İnkılapları konusunda verilen görselde Mustafa Kemal Atatürk Trabzon' u ziyaret ederken açıklaması da konuyla alakalı olmadığına göstergesi olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 5.1: Mustafa Kemal, Darülfünun'ı (İstanbul Üniversitesi) ziyareti sırasında sınavdan çıkan öğrencilerle (1933)

Fotoğraf 25. Demokratikleşme Çabaları Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 167)

Fotoğraf 25' teki fotoğrafta Demokratikleşme Çabaları ünitesinde verilen fotoğraf ve açıklamanın konu ile ilgili olmadığı görülmektedir. Sınavdan çıkan öğrencilerin Demokratikleşme Çabaları ünite kapak fotoğrafı olarak kullanılması öğrenciler açısından bağlantı kurulabilecek bir görsel kaynak olmadığı görülmektedir.

Fotoğraf 5.3: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları

Fotoğraf 5.5: Serbest Cumhuriyet Fırkası kurucu üyeleri

Fotoğraf 26. Demokratikleşme Çabaları Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 169-170)

Fotoğraf 26' da ki görselde Demokratikleşme Çabaları ünitesinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası konularında kullanılan görsellerde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası Kurucuları' nın isimlerinin verilmediği görülmektedir. Kitapta birçok fotoğrafta isimlere yer verildiği

fakat bu fotoğraflarda da isimlere yer verilmediği görülmektedir. Kişilerin yer aldığı fotoğraflarda kaynakların belli bir standarda göre kullanılmadığı söylenebilir.

Yazılı Kaynakların Anlaşılabilirlik Düzeyi

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı'nda yazılı kaynakların anlaşılabilirlik düzeyini tespit etmek için hazırlanan Yazılı Kanıt Analiz Formu' na göre görsel kaynakların anlaşılabilirliği ile ilgili frekans Tablo 11' de gösterilmektedir.

Tablo 11. Yazılı Kanıt Analiz Formuna Göre Anlaşılabilirlik Düzeyi

Yazılı Kaynaklar	Evet	Hayır
Konuya uygun ve doğru yazılı kanıt seçme.	45	1
Kullanılan yazılı kanıtların öğrenci seviyesine uygunluğu(dil anlatım bakımından).	29	17
Yazılı kanıtların künyesini açıklama.	46	-
Yazılı kanıtların analizine yönelik soru/etkinlik yer alması.	-	46
Toplam	120	64

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı'nda yer verilen birincil yazılı kaynaklardan Yazılı Kanıt Analiz Formu'na göre incelendiğinde elde edilen bulgular Tablo 11'de gösterilmektedir. Tablo 11' göre kitapta yer verilen birincil yazılı kaynaklardan “konuya uygun ve doğru yazılı kanıt seçme” açısından incelendiğinde 45 tanesinin uygun olduğu, 1 tanesinin uygun olmadığı tespit edilmiştir. “Kullanılan yazılı kanıtların öğrenci seviyesine uygunluğu(dil anlatım bakımından)” incelendiğinde 29 tanesinin uygun olduğu, 17 tanesinin uygun olmadığı tespit edilmiştir. “Yazılı kanıtların künyesini açıklama” açısından incelendiğinde 46 tanesinin de uygun olduğu tespit edilmiştir. “Yazılı kanıtların analizine yönelik soru/etkinlik yer alması” açısından incelendiğinde 46 tanesinin de uygun olmadığı tespit edilmiştir. Kitapta yer alan birincil yazılı kaynakların maddelere uygunluğuna bakıldığında 120 tane uygun olduğu 64 tane uygun olmadığı tespit edilmiştir. Aşağıda, ders kitabında yer alan birinci elden yazılı kaynaklara ait birkaç örneğe yer verilmiştir.

3. Kaynak: “Mahallemizde Binbaşı Kadri Bey adında bir komşumuz oturuyordu. Oğlu Ahmet askerî rüştiyeye devam ediyor ve okul elbiselerini giyiyordu. Onu gördükçe ben de böyle elbise giymeye hevesleniyordum. Sonra sokaklarda subaylar görüyordum. Onların derecesine ulaşmak için takip edilmesi gereken yolun askerî rüştiyeye girmek olduğunu anlıyordum. O sırada annem Selânik’e gelmişti. Askerî rüştiyeye girmek istediğimi söyledim. Annem askerlikten pek korkardı. Asker olmama karşı çıktı. Giriş sınavı zamamı gelince ona sezdirmeden sınavı verdim ve askerî rüştiyeye kaydoldum. Böylece anneme karşı bir oldubitti yaptım.”

(Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, s. 436)

Fotoğraf 27. Bir Kahraman Doğuyor Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 21)

Fotoğraf 27’ de verilen ‘askeri rüştiye’ ifadesinde rüştiye kelimesi hangi eğitim kademesinin olduğu öğrenciler tarafından anlaşılamayabilir. Bu nedenle bu ifadenin yanında parantez içinde ya da alt kısımda açıklama verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4. Kaynak: “İtilaf Devletleri, mütareke hükümlerine riayete (uymaya) lüzum görmüyorlar. Birer vesile ile, İtilaf donanmaları ve askerleri İstanbul’da, Adana ili Fransızlar; Urfa, Ayıntap, Maraş İngilizlerce işgal edilmiş. Antalya ile Konya’da İtalyan birlikleri, Merzifon’la Samsun’da İngiliz askerleri bulunuyor. Her tarafta ecnebi zabıt (yabancı subay) ve memurları ve hususi adamları faaliyette. 15 Mayıs 1919’da İtilaf Devletleri’nin muvafakatiyle (uygun bulmasıyla) Yunan ordusu İzmir’e çıkarılıyor.”

(Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Söylev; Cilt: 1, s. 2)

Fotoğraf 28. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 44)

Fotoğraf 28’ de öğrenci düzeyine uygun olmadığı düşünülen bazı kelimelerin açıklamaları parantez içerisinde verilerek konuyu anlaşılabilirliği artırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu durumun, öğrencinin kullanılan kaynağı anlayıp konunun anlaşılabilirlik düzeyini artırmada son derece yararlı olduğu düşünülmektedir. Kitapta kullanılan bazı kaynaklarda öğrenci düzeyine uygun olmadığı görülen kelimelerin anlamlarına yer verilmemiş iken bu kaynakta öğrenci düzeyine uygun olmayan kelimelerin açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Buradan hareketle kitapta kullanılan birincil yazılı kaynakların öğrenci düzeyine uygunluğunu sağlamak için bazı kelimelerin açıklamalarına yer verilmesi gerekli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kullanılan kaynakta (itilaf, mütareke, vesile vb.) öğrenci düzeyine uygun olmayan bazı kelimelerin açıklamalarına yer verilmediği görülmektedir.

10. Kaynak: “Garp Cephesi Kumandanı ve Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi (Genelkurmay Başkanı) İsmet Paşa’ya,

Bütün tarihi âlemdе, sizin İnönü meydan muharebelerinde deruhte ettiğiniz (yüklendiğiniz) vazife kadar ağır bir vazife deruhte etmiş kumandanlar enderdir. Milletimizin istiklâli ve hayatı, dahiyane idareniz altında şerefle vazifelerini gören kumanda ve silâh arkadaşlarınızın kalb ve hamiyetine büyük emniyetle istinat ediyordu (yurtseverliğine büyük güvenle dayanıyordu). Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs (kötü) talihini de yendiniz. İstila altındaki bedbaht (bahtı kara) topraklarımızla birlikte bütün vatan bugün, müntehalarına (en kıyıda köşede kalmış yerlerine dek) zaferinizi kutluyor. Düşmanın hırs-ı istilası (yurdumuzda yayılma tutkusu), azim ve hamiyetinizin yalçın kayalarına başını çarparak hurdehâş (paramparça) oldu.

Namınızı tarihin övünç yazıtları arasına geçiren ve bütün milleti hakkınızda ebedi minnet ve şükrana sevk eden büyük gaza ve zaferinizi tebrik ederken üstünde durduğunuz tepenin, size binlerce düşman ölüleriyle dolu bir şeref meydanı seyrettirdiği kadar, milletimiz ve kendiniz için yükseliş parıltılarıyla dolu bir geleceği gösterdiğini söylemek isterim.”

(Gazi Mustafa Kemal Atatürk, *Söylev*, Cilt: 2, s. 776)

Fotoğraf 29. Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 83)

Fotoğraf 29’ da gösterilen kaynakta kullanılan öğrenci düzeyine uygun olmayan kelimeleri açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Bu kaynakta öğrenci düzeyine uygun olmayan hemen hemen bütün kelimelerin açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle bu kaynağın konunun anlaşılabilirliği açısından üst düzeyde bir kaynak niteliğine sahip olduğu düşünülmektedir.

16. Kaynak:

(1) numaralı emrimle her ilçede birer “Ulusal Vergi Kurulu” kurdum. Bu kurulların çalışmalarıyla elde edileceklerin ordunun çeşitli bölümlerine dağıtımını düzenledim.

(2) numaralı emrimle göre yurttan her ev; birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp Ulusal Vergi Kuruluna verecekti.

(3) numaralı emrimle tüccar ve halk elinde bulunan çamaşırlık bez, kaput bezi, patiska, pamuk, yıkanmış ve yıkanmamış yün ve tiftik, erkek elbisesi dikmeye elverişli her türlü kışlık ve yazlık kumaş, kalın bez, kösele, vaketa, taban astarlığı, sarı ve siyah meşin, sahtiyan, dikilmiş ve dikilmemiş çarık, potin, demir kundura çivisi, tel çivi, kundura ve saraç ipliği, nallık demir ve yapılmış nal, mih, yem torbası, yular, belleme, kolan, kaşağı, gebre, semer ve urganlardan yüzde kırkına, parası sonra ödenmek üzere el koydum.

(4) numaralı emrimle eldeki buğday, saman, un, arpa, fasulye, bulgur, nohut, mercimek, kasaplık hayvanlar, şeker, gaz, pirinç, sabun, yağ, tuz, zeytinyağı, çay ve mum stoklarının da yine yüzde kırkına, parası sonra ödenmek üzere el koydum.

(5) numaralı emrimle ordu için alınan taşıtlardan geriye kalanlarının da ayda bir kez ve parasız olarak yüz kilometrelik bir uzaklığa dek askerî ulaştırma işlerinde taşıma yapılmasını zorunlu kıldım.

(6) numaralı emrimle ordunun yedirilip giydirilmesine yarayan bütün sahipsiz mallara el koydum.

(7) numaralı emrimle halkın elinde bulunan savaşa elverişli bütün silah ve cephanenin üç gün içinde verilmesini istedim.

(8) numaralı emrimle benzin, vakum, gres yağı, makine yağı, don yağı ve taban yağları, vazelin, otomobil ve kamyon lastiği, lastik yapıştırıcı, buji, soğuk tutkal, Fransız tutkalı, telefon makinesi, kablo, pil, çıplak tel, yalıtkan ve bunlara benzer gereçlerin ve zaç yağı stoklarının yüzde kırkına el koydum.

(9) numaralı emrimle demirci, marangoz, dökümcü, tesviyeci, saraç ve arabacılarla bunların imalathanelerinin iş çıkarma güçlerinin; kasatura, kılıç, mızrak, eyer yapabilecek ustaların adlarıyla sayılarının ve durumlarının saptanmasını sağladım.

(10) numaralı emrimle halkın elinde bulunan dört tekerlekli yaylı araba, dört tekerlekli at ve öküz arabaları ile kağıt arabalarının bütün donatımı ve hayvanları ile birlikte; binek ve topçeker hayvanlar, katırlar, yük hayvanlarının, deve ve eşeklerin yüzde yirmisine el koydurdum.

Baylar, buyruklarımın ve bildirimlerimin yerine getirilmesi için kurduğum İstiklal Mahkemelerini Kastamonu, Samsun, Konya ve Eskişehir bölgelerine gönderdim. Ankara’da da bir mahkeme bulundurdum.

(Gazi Mustafa Kemal Atatürk, *Söylev*, s. 823-825)

Fotoğraf 30’ da gösterilen birincil yazılı kaynakta çok sayıda öğrenci düzeyine uygun olmayan kelime bulunmasına rağmen hiçbirisinin açıklamasına yer verilmediği görülmektedir. Bu kaynağın öğrenci açısından anlaşılabilirliğinin düşük olduğu ve konunun anlaşılabilirliğine olumlu bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

14. Kaynak: Millet Meclisi’nde Sorunlar

Bir gün önemli bir kanunun müzakeresi tartışmalar nedeniyle geri kalmıştı. Birkaç mebus arkadaş Kemal Paşa’nın meclisteki odasına geldiler, ben de oradaydım. “Paşam, Meclis’te millet işlerinin sonuçlandırılmasına mani olanlar var, genelde bunlar 5-10 kişiyi geçmiyor. Millet çıkarlarına karşı hareket ettiklerini öne sürerek ve isimlerini belirterek bir önerge vermeye karar verdik. Konunun Meclis’te tartışılmasını, bunların Meclis’ten çıkarılmalarını ve yerlerine bölgelerince yeni mebusların seçilmesini teklif edeceğiz, düşünceleriniz nedir?” diye sordular.

Mustafa Kemal Paşa bu teklife şiddetle karşı çıktı, “Biz milletimize ve bütün dünyaya halk tarafından seçilmiş bir Meclisimiz olduğunu ilan ettik. Bağımsız bir devlet kurmakta olduğumuzu iddia ediyoruz. Hükümet icraatını tenkit eden ve muhalefet yapan mebusları Meclis’ten çıkaracak olursak, Meclis’in itibarının ve mebusların dokunulmazlığının manası kalmaz. Muhalif tek kişi dahi olsa bu yapılamaz. Ne demek istiyorsunuz? Hoşumuza gitmeyenleri Meclis’ten çıkaralım, istediğiniz gibi hareket edenleri koruyalım. Olur mu böyle şey? Eğer Meclis itirazlar nedeniyle çalışamaz hale gelirse, bütün seçimlerin yenilenmesi usulüne göre teklif edilir, iktidar taraftarları ile muhalefet yeniden seçilir. Meclis yeni mebuslara teslim edilir. Problem burada kapanmıştır” diye cevaplandırdı.

(Kazım Özalp ve Teoman Özalp, *Atatürk’ten Anılar*, s.19.)

Fotoğraf 31. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 126)

Fotoğraf 31’ de gösterilen birincil yazılı kaynakta öğrenci düzeyine uygun olmayan birçok kelime olmasına rağmen bu kelimelerle ilgili hiçbir açıklamaya yer verilmediği görülmektedir. Bu durumun öğrencinin kullanılan kaynağı anlamasının zorlaşmasına ve kullanılan kaynağın konunun anlaşılabilirliğine hiçbir faydasının olmayacağı söylenebilir.

35. Kaynak: • Türkiye halkı milli hâkimiyetini, kanı ve canı pahasına elde ettiğinden hiçbir şeye feda etmez ve milli hâkimiyete dayanan meclis ve hükûmetine daima destektir.

- Türkiye halkı, tahribat yapmaz; imar eder. Bütün çalışma, ekonomik alanda memleketi yükseltmek gayesine yöneltilmiştir.
- Türkiye halkı kullandığı eşyayı mümkün mertebe kendi üretir. Çok çalışır. Vakitte, servette ve ithalatta israftan kaçır. Milli üretimi temin için icabında geceli gündüzlü çalışmak ülküsüdür.
- Türkiye halkı, servet itibarıyla bir altın hazinesi üzerinde oturduğunun farkındadır. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir. Madenleri kendi milli üretimi için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımaya çalışır.
- Türk kadını ve kocası, çocukları iktisadı misaka göre yetiştirir.

(Ayşe Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi*, s. 19-20) (Düzenlenmiştir.)

Fotoğraf 32. Çağdaşlaşan Türkiye Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 146)

Fotoğraf 32’ de gösterilen birincil yazılı kaynakta öğrenci düzeyine uygun olmayan birçok kelime olmasına rağmen bu kelimelerle ilgili hiçbir açıklamaya yer verilmediği görülmektedir. Bu durumun öğrencinin kullanılan kaynağı anlamasının zorlaşmasına ve kullanılan kaynağın konunun anlaşılabilirliğine hiçbir faydasının olmayacağı söylenebilir.

“Saygıdeğer Efendiler, her yerde, siyasî parti kurma konusunda da halkla uzun sohbetler yaptım. 7 Aralık 1922 tarihinde, Ankara basını vasıtasıyla, halkçılık ilkesine dayanan ve Halk Partisi adını taşıyan siyasî bir parti kurmak niyetinde olduğumu açıklayarak, bu partinin nasıl bir program yapması gerekeceği konusunda, bütün vatanseverlerin, ilim ve fen adamlarının yardım ve işbirliğine başvurmuştum. Gerek bazı kimselerden aldığım yazılı düşüncelerden ve gerek halk ile yaptığım görüşmelerden çok yararlandım. Sonunda 8 Nisan 1923 tarihinde, görüşlerimi dokuz ilke halinde tespit ettim. İkinci Büyük Millet Meclisi’nin seçimi sırasında yayımlayarak ilân ettiğim bu program, partimizin kuruluşuna temel olmuştur. Hâkimiyet milletindir, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin dışında hiçbir makam, millî mukadderata hâkim olamaz, Bütün kanunların düzenlenmesinde, her türlü teşkilâtta, yönetimin bütün ayrıntılarında, genel eğitimde, ekonomi konularında, millî hâkimiyet esasları çerçevesinde hareket edilecektir, Saltanatın kaldırılması ile ilgili karar değişmez bir kanun hükmüdür gibi bilinmesi gerekli önemli noktalar, mahkemelerde reform yapılacağı, bütün kanunlarımızın, hukuk ilminin verilerine göre yeni baştan düzenlenip tamamlanacağı, vergide aşar usulünün değiştirileceği, millî bankaların sermayesinin artırılacağı, muhtaç olduğumuz demiryollarının yapımına, öğretim birliğinin sağlanmasına derhal teşebbüs edileceği, fiili askerlik süresinin indirileceği, memleketin imarına çalışılacağı gibi önemli ve acil ihtiyaçlar, ilkelere dışında bırakılmamıştı.”

Mustafa Kemal Atatürk

(Gazi Mustafa Kemal Atatürk, *Söylev*, Cilt:2, s.957-958)

Fotoğraf 33. Demokratikleşme Çabaları Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 176)

Fotoğraf 33’ te gösterilen birincil yazılı kaynakta öğrenci düzeyine uygun olmayan birçok kelime olmasına rağmen bu kelimelerle ilgili hiçbir açıklamaya yer verilmediği görülmektedir. Bu durumun öğrencinin kullanılan kaynağı anlamasının zorlaşmasına ve kullanılan kaynağın konunun anlaşılabilirliğine hiçbir faydasının olmayacağı söylenebilir.

Fotoğraf 7.3-4-5: 11 Kasım 1938'de Atatürk'ün ölümü ile ilgili çıkan bazı gazete haberleri

Fotoğraf 34. Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası Ünitesi (Bir-Yay Yayınevi Sayfa 195)

Fotoğraf 34' te gösterilen birincil yazılı kaynakla ilgili olarak ders kitabında Mustafa Kemal Atatürk' ün ölümünün sadece Türk ulusunu değil tüm insanlığı yasa boğduğu bilgisine yer verilirken, kaynak olarak kullanılan gazetelerin sadece ülkemizde basılan gazetelerden oluştuğu görülmektedir. Kaynak olarak kullanılan gazetelerin sadece ulusal gazetelerden oluşması, yabancı gazetelerin ya da farklı ulusların yazılı kaynaklarının kullanılmaması kitapta verilen bilgiyi doğrulama açısından yetersiz olduğu düşünülmektedir. Konunun anlaşılabilirliğinin artması açısından bakıldığında Mustafa Kemal Atatürk' ün ölümünün tüm insanlığı yasa boğduğu görüşünü kanıtlayacak farklı yabancı kaynaklara yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE SONUÇ

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı' nın tamamında 46 yazılı kaynağa yer verilirken görsel kaynak sayısının 132 olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre kitapta kullanılan birinci elden yazılı ve görsel kaynakların dengeli dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kullanılan yazılı kaynak türlerinden sadece anı/hatıra ve yerel ve ulusal gazeteler türünden örnekler kullanılırken diğer yazılı kaynak türleri olan (seyahatname, mektup/günlük, raporlar, telgraflar, ferman/hatlar, anlaşma metinleri, savaş verileri, nüfus kayıtları, kişisel kayıtlar) gibi türlere rastlanmamıştır. Görsel yazılı kaynak türlerinden ise sadece fotoğraf örnekleri kullanılırken diğer görsel kaynaklara (resimler, karikatürler, haritalar, Tarih şeritleri, grafikler) yer verilmemiştir. Buradan hareketle kitapta kullanılan birinci elden görsel ve yazılı kaynak türlerinin çeşitlendirilmediği ve aynı türde kaynakların kullanıldığı söylenebilir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı' nın 1. Ünitesi olan Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde birincil yazılı kaynaklardan 3 tane birincil görsel kaynaklardan ise 16 tane kullanıldığı görülmektedir. Bu ünite de görsel ve yazılı kaynak sayısının dengeli dağılmadığı sonucuna ulaşılabilir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı' nın 2. Ünitesi olan Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde 8 yazılı kaynağa yer verilirken 27 görsel kaynağa yer verildiği tespit edilmiştir. Bu ünite de görsel ve yazılı kaynak kullanımında dengeli bir dağılım olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı' nın 3. Ünitesi olan Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! ünitesinde 13 yazılı kaynağa yer verildiği ve 21 görsel kaynağa yer verildiği tespit edilmiştir. Bu ünite de yer verilen yazılı ve görsel kaynakların birbirine yakın olduğu söylenebilir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı' nın 4. Ünitesi olan Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde 12 yazılı kaynağa yer verilirken 47 görsel kaynağa yer verilmiştir. Bu ünite de yazılı ve görsel kaynakların dengeli dağılmadığı sonucuna ulaşılabilir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı' nın 5. Ünitesi olan Demokratikleşme Çabaları ünitesinde 4 yazılı kaynak ve 6 görsel kaynak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ünite de kullanılan yazılı ve görsel kaynakların birbirine yakın sayıda olduğu için dengeli dağılım gösterdiği söylenebilir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı' nın 6. Ünitesi olan Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesinde 1 yazılı kaynak 5 görsel kaynak kullanıldığı görülmektedir. Bu ünite de yazılı ve görsel kaynakların dengeli kullanılmadığı söylenebilir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı' nın 7. Ünitesi olan Atatürk'ün Ölüm ve Sonrası Ünitesinde 5 yazılı kaynak ve 10 görsel kaynak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ünite de kullanılan yazılı ve görsel kaynakların dengeli dağılmadığı söylenebilir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı' nın ünitelerde kullanılan yazılı ve görsel kaynakları birlikte değerlendirildiğinde 1. Ünite de 19, 2. Ünite de 35, 3. Ünite de 34, 4. Ünite de 59, 5. Ünite de 10, 6. Ünite de 6, 7. Ünite de 15 birincil kaynak kullanıldığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle birincil kaynak kullanımında üniteler arasında düzenli bir dağılım olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Üç ünite de kullanılan yazılı ve görsel kaynak sayısı diğer ünitelerde kullanılan yazılı ve görsel kaynak sayılarından çok daha fazla olduğu söylenebilir. Bu nedenle birincil kaynak kullanımı açısından üniteler arasında da dengeli bir dağılım olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı'nda kullanılan Birinci elden kaynaklar incelendiğinde bazı fotoğrafların kalitesinin iyi olmadığı görülmektedir. Bu nedenle kullanılan bu fotoğrafların öğrencinin konuyu daha iyi öğrenmesini sağlamaya yönelik herhangi bir fayda sağlamadığı sonucuna ulaşılabilir.

Kullanılan kaynağın konu ile ilgili olmadığı örnekler göze çarpmaktadır. Konunun daha anlaşılır olması ve öğrenmenin kalıcılığı açısından kitapta yer verilen birincil kaynakların amaca hizmet etmediği görülmektedir. Konuyla ilgili kaynak kullanmış olmak için verilen kaynaklar kitabın niteliğini azaltmakta olduğu söylenebilir.

Kitapta kullanılan aynı türdeki birincil kaynakların açıklamalarında standart olmayan durumlar göze çarpmakta ve bu da kaynaklar arasında önem açısından farklı algılamalara yol açabilecek bir durum oluşturacağı sonucuna varılabilir.

Kitapta kullanılan birincil kaynakların bir kısmının yerine daha önemli birincil kaynak türleri tercih edilebilirdi. Kişilerin fotoğraflarını vermek yerine konu ile alakalı bilgiler bulunan birincil kaynakların tercih edilmesi etkili ve kalıcı öğrenme sağlamak açısından daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kitapta kullanılan birincil görsel kaynakların bazılarının künyesi açıklanırken bazılarının ise açıklanmadığı görülmektedir. Bazı fotoğraflarda kişilerin isimleri soldan sağa ya da sağdan sola şeklinde açıklanmışken bazılarında bulunan kişilerin isimlerine yer verilmemiştir. Bu nedenle kullanılan görsel birincil görsel kaynakların kullanımında bir standart olmadığı tespit edilmiştir.

Kullanılan kaynakların büyük bir kısmında öğrenci düzeyine uygun olmayan kelimelerin anlamlarına yer verilmediği görülmektedir. Bazı kaynaklarda ise öğrenci düzeyine uygun olmayan kelimelerin açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Fakat bununla beraber açıklamalara yer verilen kelimelerin belirlenmesinde eksiklikler olduğu düşünülmektedir. Kullanılan bir kaynak içerisinde öğrenci düzeyine uygun olmayan bazı kelimelerin açıklamalarına yer verilirken bazılarının yer verilmediği görülmektedir. Kitapta kullanılan kaynaklardaki öğrenci düzeyine uygun olmayan ifadelerin daha dikkatli bir şekilde tespit edilerek açıklamalarına yer verilmesi ve konuların anlaşılabilirlik düzeylerinin artırılmasının sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

ÖNERİLER

Bu araştırmada 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında birinci elden kaynak kullanım durumunu tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada elde edilen sonuçlara göre bazı öneriler aşağıda verilmektedir.

8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında anlamlı ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşebilmesi için daha fazla görsel ve yazılı birinci elden kaynaklara yer verilmelidir.

Ders kitabında kullanılan birincil kaynak türleri ünitelere dengeli dağıtılmalı ve birincil kaynaklardan yazılı ve görsel dokümanlara dengeli bir şekilde yer verilmelidir.

Ders kitabında kullanılan birinci elden kaynakların öğrencinin anlayabileceği düzeyde olması, kullanılan görsellerin açıklamalarının daha net olmasına ve ayrıca konu ile ilgili olmasına dikkat edilmelidir.

Ders kitabında kullanılan birinci elden kaynakların yetersiz olduğu konularda ya da ünitelerde öğrencilerde etkili öğrenmenin gerçekleşmesini ve konuyu daha iyi kavramalarını sağlamak amacıyla öğretmenler tarafından kitap dışında video, görüntü, ses kaydı, internet aracılığıyla birincil kaynakları öğrencilere ulaştırmaları gerektiği önerilmektedir.

Bu çalışmada birinci elden kaynak kullanımının ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi ile bundan sonra yapılacak çalışmaların çeşitlendirilmesi ve farklı sınıf seviyelerinde de birinci elden kaynak kullanımı açısından benzer çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Bir eğitim-öğretim yılında 8.Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı olarak okutulmak üzere basılan farklı tüm yayın evlerinin kitapları incelenerek birinci elden kaynak kullanımı konusunda elde edilen sonuçlar kıyaslanarak eksikliklerin giderilmesi ve ders kitaplarının niteliğinin artırılması sağlanabilir.

Kitapta kullanılan birincil yazılı kaynaklarda yer alan öğrenci düzeyine uygun olmayan kelimelerin bir kısmının açıklamalarıyla birlikte verildiği bir kısmının ise açıklamaları olmadan verildiği görülmektedir. Kitapta bir standart oluşturmak için daha fazla kelimenin açıklamasına yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmak için kaynakların tamamında daha ayrıntılı kelime açıklamalarına yer verilebilir ya da kitabın sonunda yer alan sözlük kısmında öğrenci için daha zengin bir kelime listesi oluşturulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2011). Tarihin kaynakları. A. Şimşek (Ed.), *Tarih nasıl yazılır? tarih yazımı için çağdaş bir metodoloji* içinde (s. 119-150). İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Akbaba, B. (2003). *Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı*. Yayımlanmamış yüksek lisan tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akdağ, H. ve Meydan, A. (2014). Sosyal bilgiler dersinde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. A. Öcal, B. Tay (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 153-192). Ankara: Pegem Akademi.
- Akgün, Ö. E., Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Demirel, F. ve Karadeniz, Ş. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2no), 605-626.
- Aktaş, C. M. (2015). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (s. 337-371). Ankara: Pegem Akademi.
- Akturan, U. ve Baş, T. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri NVio7.0 ile nitel veri analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Alacapınar, G. F. ve Sönmez, V. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Arıkan, R. (2013). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. Ankara: Nobel Yayın.
- Aslan, H., Ilgaz, S. ve Örtten, H. (2016). Resim ve fotoğraflarla sosyal bilgiler öğretimi. M. Aydın, E. Koçoğlu, R. Sever (Ed.). *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 497-521). Ankara: Pegem Akademi.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekanlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin 'müze eğitime' ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ata, B. (2002). Tarih derslerinde dokümanlarla öğretim yaklaşımı. *Türk Yurdu Dergisi*, 175, 80-86.

- Ata, B. (2014). Sosyal bilgilerde Atatürkçülük konularının eğitimi ve öğretmenin rolü. A. Öcal, B. Tay (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 291-307). Ankara: Pegem Akademi.
- Ataş, Ç. ve Ataş, U. (2018). *T. C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabı*. Ankara: Bir-Yay Yayınevi.
- Aydemir, H., Ekici, Ö. ve Koçoğlu, E. (2016). Görsel materyallerle sosyal bilgiler öğretimi. M. Aydın, E. Koçoğlu, R. Sever (Ed.). *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 29-103). Ankara: Pegem Akademi.
- Baykara, T. (1999). *Tarih araştırma ve yazma metodu*. İzmir: Akademi Kitabevi.
- Biçer, B. (2008). *Tarihe giriş*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Bruley, E., Dance, E. H. ve Vigander, H. (1969). *Tarih öğretimi ve tarih kitaplarının geliştirilmesi* (çev. N. Engez). Talim Terbiye Dairesi Yayınları No 2.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (22.bas.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara
- Collingwood, R.G. (2005). *Tarihin ilkeleri*. (çev. A. H. Aydoğan). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cooper, H. (2016). Kanıta dayalı tarihsel kurgu yazma. D. Dilek (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 121-132). Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, U. (2016). Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı görsellerin bazı özellikler açısından incelenmesi. *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 06-18.
- Çandarlıoğlu, G. (2003). *Tarih metodu (araştırma-yazma)*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Çıdaç, T. (2015). *Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde birinci elden kaynakların kullanımı (7. Sınıf örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Danacıoğlu, E. (2001). *Geçmişin izleri yanıbaşımızdaki tarih için bir klavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Demircioğlu, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretimi ve ders kitapları. D. Dilek (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 577-595). Ankara: Pegem Akademi.

- Demircioğlu, İ. H. ve Demircioğlu, E. (Editörler). (2017). *Türkiye’de tarih eğitimi araştırmaları el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Doğan, Y. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıtların kullanımı*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğanay, A. (2016). Sosyal bilgiler eğitiminde problem çözme. D. Dilek (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 403-414). Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmez, C. ve Altıkulaç, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ortaokul T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının öğretiminde tarihsel kaynakların kullanımına yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 22(3), 923-942.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güler, İ. (2005). *Tarihin toplumdaki işlevi ve öğretimi*. İstanbul: Elif Kitabevi.
- Halkın, E. L. (2014). *Tarih tenkidinin unsurları* (çev. B. Yediyıldız). Türk Tarih Kurumu Yayınları No 105.
- Işık, H. (2008). *Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine ve başarılarına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Işık, H. (2016). Sosyal bilgilerde müze ve tarihi mekanlar ile eğitim. D. Dilek (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 602-631). Ankara: Pegem Akademi.
- Işık, H., Keleş, H., E, Şahin, A. N. (2016). Sosyal bilgiler, topluma hizmet ve vakıflar. D. Dilek (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 520-539). Ankara: Pegem Akademi.
- İslamoğlu, A. H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kaya, B. (2016). T. C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük Eğitimi. D. Dilek (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 135-148). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Keskin, C. (2016). Empatik düşünme becerisi. D. Dilek (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 445-464). Ankara: Pegem Akademi.
- Keskin, S. C., Otluoğlu, R. ve Öztürk, C. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kınacı, M. K. ve Öner, Ü. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kanıt kullanma becerisine ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(78), 1155-1174. Doi:10.17755/esosder.778828.
- Kızıl, Ö. (2018). Sosyal bilgiler dersinde tarihsel kanıt analizi kullanımının 7.sınıf öğrencilerinin akademik başarıları üzerindeki etkisi. *International Journal Of Eurasian Education and Culture*. 4, 57-73.
- Köstüklüoğlu, N. (2006). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Konya: Sebat Ofset Matbaacılık.
- Köymen, O. (2003). *Tarih eğitime eleştirel yaklaşımlar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- Kütükoğlu, M. S. (2007). *Tarih araştırmalarında usul*. İstanbul: Elif Kitabevi.
- Kyvig, D. E. ve Marty, M. A. (2000). *Yanıbaşımızdaki tarih*. (çev. N. Özsoy). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Ortaöğretim T. C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Ortaöğretim T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *T. C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı (ortaokul 8. sınıf)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Özbaş, B.Ç. (2010). *12-14 Yaş grubu öğrencilerinin tarihsel düşünme gelişimi ve tarihsel kanıt kullanımı*. Yayımlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özdemir, K. (2014). *Ortaöğretim tarih derslerinde kullanılan görsel materyallerin öğrenci akademik başarı ve tutumuna etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Safran, M. (2006). *Tarih eğitimi makale ve bildiriler*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Safran, M. (2014). Sosyal bilgiler öğretimine giriş. A. Öcal, B. Tay (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 1-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Safran, M. (Editör). (2014). *Tarih nasıl öğretilir?* İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Sakal, F. (2011). Tarihyazımında temel kavramlar. A. Şimşek (Ed.), *Tarih nasıl yazılır? Tarihyazımı için çağdaş bir metodoloji* içinde (s. 67-92). İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Sever, R. (2016). Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili temel kavramlar. M. Aydın, E. Koçoğlu, R. Sever (Ed.), *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 1-13). Ankara: Pegem Akademi.
- Stradling, R. (2003). *20. yy Avrupa tarihi nasıl öğretilmeli* (çev. A. Ünal). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Şeker, M. ve Yılmaz, A. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde materyal tasarımı. D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 545-570). Ankara: Pegem Akademi.
- Şekerci, H. ve Kabapınar, Y. (2019). Sosyal bilgiler derslerinde storyline yaklaşımı ile bütünleştirilmiş kanıt temelli etkinliklerin kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(3), 659-684. DOI: 10.16986/HUJE.2018045318.
- Tangülü, Z. (2011). *8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinde gazete kullanımı ve buna ilişkin öğretmen görüşleri*, Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Togan, A. Z. V. (1985). *Tarihte usul*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tosh, J. (1997). *Tarihin peşinde*. (çev. Ö. Arıkan). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları No 43.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük* (11. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ulusoy, K. (2014). Sosyal bilgilerde ders kitapları. A. Öcal, B. Tay (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 193-222). Ankara: Pegem Akademi.
- Yelken, Y. T. (2015). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yetiş, A. (2018). *Öğretmen ve öğrencilerin 'kanıt temelli tarih öğretimi' ne ilişkin görüşleri: bir durum saptaması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, A., Karaduman, H., Özdemir, D. ve Osmanoğlu., A. E. (2007, Haziran). *'Sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitaplarında birincil kaynak kullanımı'*. III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi'nde sunuldu, Adana.

EKLER

Ek 1: 8. Sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Yer Verilen Birincil Kaynak Tespit Formu

Ünite No:

Ünite Adı:

Görsel Doküman Toplamı:

Yazılı Doküman Toplamı:

Yazılı Doküman			Görsel Doküman		
Seyahatnameler			Fotoğraflar		
Anılar/Hatıralar			Resimler		
Mektup/Günlükler			Minyatürler		
Raporlar			Karikatürler		
Telgraflar			Haritalar		
Ferman/Hatlar			Tarih şeritleri		
Anlaşma metinleri			Grafikler		
Savaş verileri					
Yerel ve ulusal gazeteler					
Nüfus kayıtları					
Kişisel kayıtlar					

Ek 2: Görsel Kanıt Analiz Formu

		Evet	Hayır
1	Konuya uygun ve doğru görsel kanıt seçme.		
2	Kullanılan görsel kanıtların öğrencilerin seviyesine uygunluğu.		
3	Kullanılan görsel kanıtları renk, kalite ve okunabilirlik düzeyine dikkat ederek seçme.		
4	Görsel kanıtların künyesini açıklama.		
5	Görsel kanıtların analizine yönelik soru/etkinlik yer alması.		

Ek 3: Yazılı Kanıt Analiz Formu

		Evet	Hayır
1	Konuya uygun ve doğru yazılı kanıt seçme.		
2	Kullanılan yazılı kanıtların öğrencilerin seviyesine uygunluğu (dil anlatım bakımından).		
3	Yazılı kanıtların künyesini açıklama.		
4	Yazılı kanıtların analizine yönelik soru/etkinlik yer alması.		

